

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KERAMOS SUNAKLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

AYSUN ADIGÜZEL

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. ABUZER KIZIL

EYLÜL 2015

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KERAMOS SUNAKLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

AYSUN ADIGÜZEL

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. ABUZER KIZIL

EYLÜL 2015

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KERAMOS SUNAKLARI

HAZIRLAYAN
AYSUN ADIGÜZEL

Sosyal Bilimler Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 09.10.2015
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 19.08.2015

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Abuzer KIZIL

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Adnan DİLER

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Taner KORKUT

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Mehmet MARANGOZ

AĞUSTOS 2015
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 24/07/2015 tarih ve 689/2 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Aysun Adıgüzel'in "Keramos Sunakları" adlı tezini incelemiş ve aday 19/08/2015 tarihinde saat 10.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine oy birliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Adnan DİLER

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Abuzer KIZIL

Prof. Dr. Taner KORKUT

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Keramos Sunakları” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09.10.2015
Aysun ADIGÜZEL

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : ADIGÜZEL

Adı : AYSUN

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : KERAMOS SUNAKLARI

Y. Dil : KERAMOS ALTARS

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

X

O

O

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Edebiyat Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 19.08.2015

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : KIZIL Abuzer

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 103

TEZİN KONUSU (KONULARI) : Keramos Sunakları

1. Keramos

2. Sunaklar

3.

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Keramos

2. Sunak

3. Silindirik Sunak

4. Dikdörtgen Sunak

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. Altar

2. Cylindrical Altar

3. Rectangular Altar

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 09.10.2015

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu oluşturan 10 sunak buluntusu, 2006 – 2010 yılları arasında Muğla İli, Keramos (Ören) ve Selimiye Mahallelerinde yürütülen Arkeolojik Yüzey Araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Keramos'ta tespit edilen sunaklar üzerine yapılan bu çalışmada sunakların farklı form ve bezemelere sahip oldukları anlaşılmıştır. Sunaklar silindirik gövdeli ve dikdörtgen prizma gövdeli olarak iki forma ayrılmıştır.

Sunaklar incelendiğinde 8 sunağın kabartmalı olduğu saptanmıştır. Sunaklardan 6 sunağın farklı 2 sunağın benzer kabartmalara sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca sunaklar arasında 1 sunak yazıtlı 1 sunak ise kabartmasızdır. Sunaklar üzerindeki kabartmalar yüksek ve alçak kabartma biçiminde işlenmiştir. Girland ve yaprak türünden bitkisel öğelerin bir arada kullanıldığı sunaklar dışında hayvan figürlerinden yılan, boğa başları ve balık betimleri sunaklara üzerinde yer alan diğer bezeme örgeleridir. Zeus'un yıldırım demeti, Ioutherion ve seramik kapları da sunaklar üzerinde görmek mümkün olmuştur. Söz konusu betimler ikonografik olarak incelenmiştir.

Silindirik gövdeli ve dikdörtgen prizma gövdeli sunaklara ilişkin aydınlatılmayı bekleyen konulardan biri sunakların hangi amaçla kullanıldıkları olmuştur. Sunakların form ve bezeme farklılıklarının dışında farklı kullanım amaçları olduğu tespit edilmiştir. Adak sunağı ve mezar sunağı olarak kullanım gördükleri saptanmıştır.

Sunakların geneline bakıldığında birbirinden farklı işçilik gösteren sunaklar olduğu gibi aynı karakteristik işçiliğe sahip sunaklar da tespit edilmiştir. Sunakların tarihlendirilmesi genel olarak sunakların üzerlerinde yer alan kabartma betimleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Keramos, Sunak, Silindirik Sunak, Dikdörtgen Sunak.

ABSTRACT

The 10 altars which are the subject of this study, 2006 - Mugla Province between 2010 Keramos (ruins) were found during the Archaeological Survey conducted in Keramos (Ören) and Selimiye district in Muğla Province between 2006 and 2010. The study on the altars found in Keramos showed that they have different forms and decorations. The altars are studied in two types as ones with a cylindrical body and ones with rectangular body.

Eight of the altars have reliefs. Six of them are different but two of them have similar reliefs. One of them, with an inscription, doesn't have any relief. The reliefs were carved high or low. Other than floral patterns like garlands or leaves there are also snake, bull head and fish figures, Zeus' thunderbolt, louteria and pottery on the altars. These depictions are examined iconographically.

One of questions waiting to be answered is the using purpose of the altars. It's understood that apart the variety in form and decoration, the altars were also used for various purposes, for example as votive or burial altars.

As we look at the altars in general, it's understood that some of them have differences in craftsmanship and some have the same characteristics. The dating of the altars are made considering the relief depictions.

Keywords: Keramos, the altar, cylindrical altar, rectangular altar.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	<i>i</i>
ABSTRACT.....	<i>ii</i>
ÖNSÖZ.....	<i>iii</i>
KAPSAM.....	<i>iv</i>
AMAÇ ve YÖNTEM	<i>v</i>
KISALTMALAR	<i>vi</i>
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1. KERAMOS.....	2
1.1. Keramos'un Tarihi Coğrafyası	2
1.2. Keramos'un Araştırma Tarihçesi.....	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
2. ANTİK DÖNEMDE SUNAK VE SUNU KAVRAMININ ÖNEMİ.....	7
2.1. Sunak Tanımlanması,Kullanım Amacı ve İşlevi.....	7
2.2. Dinsel Sunular	8
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	11
3. KERAMOS SUNAKLARI.....	11
3.1. Silindirik Gövdeli Sunaklar	12
3.1.1. Form.....	12
3.1.2. Bezeme.....	13
3.2. Dikdörtgen Prizma Gövdeli Sunaklar.....	17
3.2.1. Form.....	17

3.2.2.Bezeme	18
3.3. İkonografik Değerlendirme.....	21
3.4. Kullanım Amaçları ve İşlevleri.....	28
3.4.1. Adak Sunakları.....	28
3.4.2 Mezar Sunakları.....	29
3.5. İşçilik ve Teknik.....	31
3.6. Değerlendirme ve Tarihleme.....	36
SONUÇ.....	40
KATALOG.....	42
LEVHALAR.....	53
ÇİZİMLER.....	76
KAYNAKÇA.....	85

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusunu, 2006 – 2010 yılları arasında Muğla İli, Milas İlçesi, Ören ve Selimiye Mahalleleri arasında kalan bölgede Yrd. Doç. Dr. Abuzer KIZIL tarafından yürütülen Arkeolojik Yüzey Araştırmaları sırasında Keramos'ta tespit edilen 10 sunak oluşturmaktadır. Yüksek lisans konusu olarak bu çalışmayı yapabilmem danışmanım Yrd. Doç. Dr. Abuzer KIZIL' ın önerisi ve izniyle mümkün olmuştur.

“Keramos Sunakları” adı altında yapılan bu çalışmaya beni yönlendiren, bu çalışmada bilgilerini benimle paylaşan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Abuzer KIZIL' a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma aşamasında gerekli kaynaklara ulaşmamda yardımlarını gördüğüm ve bilgilerini benimle paylaşmaktan kaçınmayan beni her zaman destekleyen değerli hocam Prof. Dr. Adnan DİLER 'e teşekkürlerimi borç bilirim.

Çalışmada gerekli kaynaklara beni yönlendiren ve bilgilerini benimle paylaşmaktan kaçınmayan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Taner KORKUT' a teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın hazırlanma aşamasında gerekli teknik yardım ve bilgilerini kaçınmadığı için Arş. Gör. Taylan DOĞAN' a ve Milas Müzesi'nden Sanat Tarihiçi Mustafa ERTÜRK' e göstermiş olduğu anlayış ve hoşgörüsü için teşekkür ederim. Fotoğrafların çekilmesi aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşlarım Selim SIKAR ve Olcay AÇAR' a çizimlerin yapılması aşamasında yardımlarını gördüğüm değerli arkadaşım Mazlum ÇUR ve Gülşah PUTGÜL'e teşekkürü borç bilirim.

“Keramos Sunakları” isimli tez çalışması Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi tarafından desteklenmiştir. Tez çalışmasına önemli katkılar sağlayan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine teşekkür ederim.

Maddi ve Manevi desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen değerli Ailem' e hoşgörü ve sabırlarından dolayı teşekkür ederim.

KAPSAM

T.C. Kültür Bakanlığı'nın izni ile 2006-2010 yılları arasında Keramos ve yakın çevresinde yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilen sunaklar tezin kapsamını oluřturmaktadır¹. Yüzey araştırmalarında tespit edilen sunaklar 2013 yılında "Keremos (Ören) Antik Kenti'ndeki Taşınır ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının Belgeleme Çalışmaları"² başlıklı Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen Araştırma Projesi kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırma Projesi içerisinde yer alan sunaklar tezin konusunu oluşturmuştur.

"Keramos Sunakları" başlıklı Yüksek Lisans tezinin konusunu 10 sunak buluntusu oluşturmaktadır. 8 sunak kabartma bezemeli 1 sunak kabartmasız ve 1 sunak yazıtlı olmak üzere çalışmanın ana malzemesini oluşturmaktadırlar. Tezin konusunu oluşturan sunaklar Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Mahallesi, Yeni Belediye Binası Bahçesinde sergilenmektedir.

Sunaklar, Keramos sınırları içerisinde tespit edildikleri için kentin tarihi coğrafyası da çalışma kapsamına alınmıştır. Sunu kavramının önemine değinilerek antik dönemlerde sunaklar üzerinde gerçekleştirilen dinsel sunular da çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Aynı zamanda sunakların form özelliklerinin yanı sıra sunaklar üzerinde bulunan tarihlendirmeye yardımcı ölçüt olan kabartma bezemeleri ve çeşitli betimlemeler de çalışma kapsamında bulunmaktadır.

---

¹Kızıl, A , Öztekin İ.E.,2006 Yılı Muğla İli, Milas İlçesi İle Ören Ve Selimiye Beldelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması" AST XXV, 3, s. 357-373 ,(Haziran 2007) .A.Kızıl 2007 , 2007 Yılı Muğla İli, Milas İlçesi İle Ören Ve Selimiye Beldelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması" AST XXVI , 3, s. 293-310 ,(Mayıs 2008) .A. Kızıl, A , Öztekin İ.E.,"2008 Yılı Muğla İli, Milas İlçesi İle Ören Ve Selimiye Beldelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması" AST XXVII , 3, s. 359-386 ,(Mayıs 2009) .A.Kızıl, Öztekin İ.E. "2009 Yılı Muğla İli, Milas İlçesi İle Ören Ve Selimiye Beldelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması" AST XXVIII , 3, s. 401-416 ,(Mayıs 2010) . A.Kızıl , "2010 Yılı Muğla İli, Milas İlçesi İle Ören Ve Selimiye Beldelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması" AST XXIX, 3, s. 423-438 ,(Mayıs 2011) .

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi 2013 "Keremos (Ören) Antik Kenti'ndeki Taşınır ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının Belgeleme Çalışmaları" 13/77 nolu Proje.

AMAÇ

Keramos Antik Kenti'nde çeşitli formlara sahip sunaklar tespit edilmiştir. Sunakların ölü gömme gelenekleri içindeki yeri şüphesiz önemlidir. Tez çalışmasında, antik dönemlerde Keramos'un dinsel inanç dünyası ve ölü kültü ile ilgili bilgilerini arttırmak ve yeni veriler elde edilmesi sağlamak amaçlanmaktadır. Sunakların, form ve bezeme özellikleri dışında ikonografik ve dönemsel olarak da ayrıntılı olarak incelenmesi tez çalışmasının amaçları arasındadır.

Yüksek Lisans çalışmasının bir diğer önemli amacı ise sunakların kentin kült inanisında önemli bir boşluğu dolduracak olan kullanım amaçlarına yönelik cevapsız soruların aydınlatılmasıdır.

YÖNTEM

Tez kapsamında değerlendirilen sunakların genel ve ayrıntılı fotoğrafları çekilmesi ile ölçülerinin alınması ve ölçekli çizimlerinin yapılması tezin araştırmaya uyarlanması açısından saha çalışmasının ilk basamağını oluşturmuştur. Fotoğrafları çekilen ve ölçüleri alınarak belgelenen malzeme için çalışmanın formatına uygun olarak katalog hazırlanması çalışmanın ikinci basamağı olmuştur.

Belgeleme işlemleri yapıldıktan sonra kütüphaneler ve Arkeoloji Enstitülerinde Literatür çalışmalarının yapılması çalışmanın üçüncü basamağını oluşturmuştur. Araştırılacak konunun kapsam içerik ve sınırlılıkları konusunda bir literatür taraması yapılarak, ele alınan konunun teorik, kavramsal ve uygulama boyutunda literatürde nasıl yer aldığı irdelenmiştir.

Çalışmada incelenen sunaklar ilk olarak formlarına uygun olarak sınıflandırılmıştır. Formları belirlenen sunakların üzerinde yer alan kabartma bezemeleri ve betimleri kendi aralarında bölümlere ayrılmıştır. Aynı zamanda, sunakların kullanım amaçlarının anlaşılmasına yönelik olarak taşıdıkları işlevsel özellikleri incelenmiştir. Her yönüyle ele alınan sunaklar tüm bu verilerden yola çıkılarak tarihlendirilmiştir.

KISALTMALAR

AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı
AJA	American Journal of Archaeology
AnSt	Anatolian Studies
BSA	The Annual of the British School at Athens
EpigrAnat	Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens
JHS	The Journal of Hellenic Studies
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
MKKS	Müze Kurtarma Kazıları Semineri
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TAD	Türk Arkeoloji Dergisi
TAED	Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
Kat.	Katalog
Env.	Envanter
Çev.	Çeviren
Bkz.	Bakınız
Yük.	Yükseklik
Gen.	Genişlik
Vd.	Ve Diğerleri

GİRİŞ

Keramos antik kentinde 2006-2010 yılları arasında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilen 10 sunak buluntusu bu çalışmanın esasını oluşturmaktadır. Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışma giriş, üç ana bölüm, sonuç ve katalogdan oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde; Keramos kentinin tarihi coğrafyası hakkında kısaca bilgi vermeye çalışılmış ayrıca kentle ilgili bugüne kadar yapılan araştırmalara değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde; sunaklar iki alt başlık altında değerlendirilerek, sunaklar hakkında genel bilgiler vermeye çalışılmıştır. İlk olarak sunağın tanımı ve sunak kavramının önemine vurgu yapılarak kullanım amaçlarına değinilmiştir. İkinci alt başlıkta ise sunakların kullanımını ile ilişkili olan dinsel sunular üzerinde durulmuştur.

Çalışmayı oluşturan üçüncü bölüm, beş temel alt başlık halinde incelenmiştir. İlk alt bölümde sunakların form ve bezemelere değinilerek sunak formları ve bezeme tipleri saptanmaya çalışılmıştır. Tespit edilen kabartma bezemelerden yola çıkılarak ikinci alt başlıkta bezemelerin ikonografik açıdan değerlendirilmesi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü alt bölümde sunaklar hakkında aydınlatılmayı bekleyen önemli bir konu olan sunakların kullanım amaçları irdelenmiştir. Dördüncü alt bölümde sunakların işçilik ve tekniği hakkında bilgi verilerek atölye konusu aydınlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmayı oluşturan beşinci alt bölümde ise her yönüyle ele alınan sunakların benzerleri saptanarak değerlendirme ve tarihlendirme yapılmıştır.

Sonuç bölümünde ise çalışmalar sırasında edinilen bilgiler ışığında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın katalog bölümünde ise sunaklar kendi içlerinde değerlendirilerek silindirik gövdeli ve dikdörtgen prizma gövdeli sunaklar olarak katalog bölümü hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KERAMOS

1.1. Keramos'un Tarihi Coğrafyası

Keramos Muğla ili Milas ilçesine bağlı Ören beldesinde yer alır¹ (**Levha I, Harita 1**). Kentin etrafı Marçal Dağı ile çevrilidir². Kentin yakın zamana kadar köy ve çevresi “*Gereme* veya *Germe*” olarak biliniyordu³. Daha sonra harabe anlamına gelen “Ören” adını almıştır⁴.

Antik dönem coğrafyasında Karia olarak bilinen bölgede bulunan Keramos alüvyonlardan oluşan küçük bir vadinin ucunda denizden 2 km uzaklıkta kurulmuştur⁵. Kent Keramikos körfezinin kuzey sahil şeridi üzerinde Halikarnasos ve Idyma arasında yer alır⁶. Keramaikos körfezi kıyısında kent niteliğindeki tek yerleşme yeri Keramos'tur⁷.

Antik dönem yazarlarından Pliny ; “*The Natural History*” isimli eserinde Keramos'un Keramaikos körfezinin adını aldığı Knidos ve Halikarnassos arasındaki denize yakın kentin Keramos olduğunu bildirir⁸. Antik dönem yazar ve coğrafyacısı Strabon'a göre; Keramos Knidos'tan sonra denizden içerde yerleşmiş küçük bir kasabadır⁹. Yine Strabon'dan Keramos'un çok sayıda köyü temsil ettiğini öğreniyoruz¹⁰.

Keramos kentinin tarihi çok az bilinmektedir¹¹. Keramos'un ne zaman kurulduğuna ilişkin ipuçları bulunmamasına rağmen adının yerli Anadolu kökenli olduğu bilinmektedir¹². Keramos'un Iasos gibi şüpheli de olsa Troizenia'dan gelenler tarafından kurulduğu iddia edilmiştir¹³. Keramos Knidos , Halikarnassos ve Iasos gibi önemli bir limana sahipti. Bu durumda kentin ilk kuruluşu Yunan koloniler dönemine atfedilir¹⁴. Bean ; Keramos

¹Varinlioğlu 1986,1.

²Spanu 1997, 61.

³Konuk 2000, 159; Akarca 1954, 171; Bean 1987,38.

⁴ Bean,1987,38.

⁵ Paton-Myres1897,38; Spanu 1997, 61.

⁶Konuk 2000, 159; Akarca 1954, 171.

⁷Sevin 2001, 125.

⁸Pliny V. 29 .76.

⁹Strabon XVI. 2.15.

¹⁰ Strabon II. 25.

¹¹Hicks 1890,112.

¹²Kızıl 2002,134.

¹³ Hornblower 1982,14.

¹⁴Spanu 1997, 61.

büyükliğünde bir kentin tarihsel önemden yoksun oluşunu şaşırtıcı olarak yorumlamaktadır¹⁵. Yine Bean'a göre Keramos sözcüğünün Yunancada “*çömlek*” ya da “*kiremit*” anlamına gelmesi sadece bir raslantıdır¹⁶. Keramosta Karca yazıtlar bulunmuştur¹⁷. Keramos'ta bulunan M.Ö.4.yy'a tarihlenen bir yazıttan kentin Kar kökenli olduğu kanıtlanmıştır¹⁸.

M.Ö. 5. yy.'da üyesi olduğu Attika-Delos Deniz Birliği'ne bir buçuk talanton vergi ödemekteydi¹⁹. Keramos Mausolos döneminde polis olarak tanındı²⁰. Fakat ; Mausolos döneminde satrap ile kent arasındaki ilişkiler pek bilinmemektedir. Sadece kentin bir kentle ortak yönetim altına girdiği bilinmektedir, adı verilmeyen bu kent Keramos'un kuzey komşusu olan Stratonikeia olabilir²¹.

Keramos'un Hellenleşme süreci Geç Arkaik Dönemde başlamıştır²². Burada bulunan bir Kuros başı çift baltalı bir teras üzerindeki tapınağa ait bir heykeli tanımlıyor olabilir. Bu baş Dor-Ion atölyelerinin etkilerini göstermektedir²³. Keramos'ta bulunan Arkaik dönem yontulardan kentin VI. yüzyıl sıralarında Hellenleşme sürecine başladığı anlaşılıyor. Bu olgunun kente mi yoksa belgelenmemiş bir Dor yerleşimine mi özgü olduğunun bilinmemesine karşın , Hellenistik dönem yazıtlarında Dor lehçesi ile karşılaşılmadığını belirtmekte yarar vardır²⁴.

Keramos Hellenistik Dönemde Samothrake, Rodos, Efes, Herakleia ve Mısır ile ilişkiler kurmuştur²⁵. Keramos ile Rodos'un Hellenistik dönemdeki ilişkilerini anlatan bir yazıttan şunları öğrenmekteyiz dört Keramos yurttaşının Rodos'ta ikamet ettiklerini Rodos yurttaşlarının sıkıntılarını giderdiklerini çok sevilen bu Keramos yurttaşlarını Efes Kenti onurlandırmıştır²⁶. Halikarnassos ve Knidos Keramos'un güçlü komşuları olmuştur²⁷. Mylasa

---

¹⁵ Bean 1987,52.

¹⁶ Bean 1987,52.

¹⁷ Varinlioğlu 1986, 11.

¹⁸ Varinlioğlu 1986,5.

¹⁹ Kızıl 2002,134.

²⁰ Konuk 2000,159.

²¹ Bean 1987,53.

²² Varinlioğlu 1986, 6.

²³ Varinlioğlu 1986, 1.

²⁴ Bean 1987,52.

²⁵ Crampa 1988, 604.

²⁶ Aydaş 2010, 73-74.

²⁷ Laumonier 1958,646.

ve Stratonikeia ile ilişki içinde olan kentte ele geçen yazıtları en erken dekreleri bunu gösterir²⁸. Bunun yanısıra Keramos'ta çok sayıda Dor ismi bulunmaktadır²⁹.

MÖ. 189'daki Apameia barışı sonucu tüm Karya ile birlikte Keramos'da Rodos'a verilmiştir³⁰. Bu tarihten sonra Keramos'un diğer bir kent muhtemelen Stratonikeia ile "*Sympoliteia*" anlaşması yaptığını ele geçen bir yazıttan öğrenmekteyiz³¹. MÖ. 168-133 yılları arasında Rhodos'la ittifak yapan Keramos 129'da bütün Karya ile birlikte Roma'nın Asia eyaleti sınırlarına dahil edilmiştir³². Romalıların MÖ. 81'de Pontus Kralı Mithridates ile yaptıkları savaşta Mithridatesin tarafını tutan Keramos, Roma'nın zaferi üzerine Stratonikeia'nın egemenliğine bırakılarak cezalandırılmıştır³³.

Keramos M.Ö. 2.- 1. yüzyıllar'dan Roma İmparatorluk dönemine kadar sikke basmıştır. Bu sikkeler üzerinde çift yüzlü balta tutan Tanrıdan başka, Zeus, kartal, boğa başı ve bir kadın başı da görülür³⁴. Keramos kentinde elinde çift yüzlü balta tutan, arkaik üslupta genç bir Tanrıya ibadet ediliyordu. Sikkeler üzerinde bu tanrı veya yarı çıplak halde ayakta tasvirine rastlanır. Roma İmparatorluk dönemine ait bir kaç sikkede komşu Stratonikeia'nın ve koinon Khrysaoreis'in ilahı Zeus Khrysaoreus ile birlikte görülür³⁵. Keramos MÖ.1.yy'ın sonlarında bağımsız olmayan küçük şehirlerinden bir tanesidir. Bizans döneminde bir piskoposluk merkezi olmuştur³⁶.

Keramos'da en eski buluntu 1932 yılında ele geçen ve MÖ.6.yy'a tarihlenen Arkaik mermer başıdır. Burada arkaik mermer heykeller bulunmasına rağmen aynı ya da Klasik dönem çanak çömlek parçaları ele geçmemiştir³⁷. Keramos'tan tespit edilen üzeri perdahlanmış grenli beyaz mermerden yapılmış bir diğer Arkaik torso da bugün Bodrum Müzesinde sergilenmektedir³⁸.

---

²⁸Varinlioğlu 1986,7.

²⁹Varinlioğlu 1986,7.

³⁰Kızıl 2002,134.

³¹Kızıl 2002,134.

³²Hicks 1890,112; Kızıl 2002,134.

³³Kızıl 2002,134.

³⁴Akarca 1954,171.

³⁵Akarca 1954,171.

³⁶Kızıl 2002,135.

³⁷Bean- Cook 1955, 135; Bean 1971,53.

³⁸Gürman 1974,49.

1.2. Keramos'un Araştırma Tarihçesi

Keramos'u ziyaret eden ilk gezgin, 1750-1751 yılında, "Matilda" isimli gemi ile Palmyra'ya kadar ulaşmak için Akdeniz'i geçen İngiliz R.Wood olmuştur³⁹. 1845 yılında ise E.Fallcener kenti ziyaret ederek epigrafik çalışmalarda bulunmuştur. Fallcener tarafından toplanan ve kopyalanan Keramos yazıtlarını, 1852 yılında ilk olarak H.Henze yayınlamıştır⁴⁰. H. Henze 1852'de bu yazıtları yayımlarken, Garrimay'in (Gereme, Ören) Aphrodisias (Geyre) yakınlarındaki bir yerin adı olduğunu sanmıştır⁴¹. 1890 yılına gelindiğinde araştırmacı E.L. Hicks tarafından Keramos'tan 15 yazıt yayımlanmıştır⁴².

Hicks, H.Henzen'den habersiz olarak 6 ve 7 numaralarda onun 1 ve 2 numaralarda yayımlanmış olduğu yazıtları da yayımlamıştır. Böylece H.Henzen'in Aphrodisias yakınlarındaki bildiği Garrimay'in (Gereme) "Keramos" olduğu ortaya çıkmıştır⁴³. 1896-1897 yılında İngiliz araştırmacılar W.R. Paton – J.L.Myres Karia bölgesinde yaptıkları araştırmalarına Keramos kentini de dâhil etmişleridir⁴⁴.

P.Devambaz ve L. Robert 1930'lu yıllarda Keramos'a gelerek incelemelerde bulunmuş ve kentte epigrafik çalışmalarda bulunmuştur.⁴⁵ Karia bölgesinde önemli araştırmaları ve çalışmaları ile tanınan A.Akarca-T.Akarca, Keramos kentinde antik dönemlerde varlığını göstermiş olan ve günümüze değin uzanan kentin kalıntılarını incelemiş ve 1954 yılında yayınladığı eserinde yayımlamıştır⁴⁶. G.Bean 1955 ve 1971 yıllarında kentte bulunan yazıtları yayımlamış aynı zamanda kentin tarihinden ve kalıntılarından da bahsetmiştir⁴⁷. 1958 yılında A.Laumonier Karia bölgesinde yaptığı çalışmalara Keramos'u da dâhil etmiştir. Laumonier Keramos'da bulunan kültler ile ilgili önemli saptamalarda bulunmuştur⁴⁸.

Keramos'ta önemli yüzey araştırması ve epigrafik araştırmalar E.Varinlioğlu tarafından 1980'li yıllarda devam etmiştir. Varinlioğlu, Antik kentin içinde ve çevresinde araştırmalar

³⁹Spanu 1997, 11.

⁴⁰Spanu 1997, 11.

⁴¹Spanu 1997, 11;Varinlioğlu 1980,65.

⁴² Hicks 1890, 109-128.

⁴³Varinlioğlu 1980,65.

⁴⁴ Paton –Myres 1897, 38-40.

⁴⁵ Robert-Devambaz 1935, 341-355.

⁴⁶ Akarca 1954, 170-173.

⁴⁷ Bean 1971, 57; Varinlioğlu 1980,65.

⁴⁸ Laumonier 1958, 645-654.

yaparak bunları yayınlamıştır⁴⁹. Kentin kalıntılarını inceleyerek özellikle kaya mezarları ile ilgili önemli saptamaları olmuştur⁵⁰. Mimar ve Arkeolog A.A.Tırpan, Keramos kent kalıntıları üzerinde önemli araştırmalar yaparak kentin savunma sistemlerinden biri olan surlar hakkında incelemelerde bulunmuştur. Keramos kentinin sur duvarlarında taş yontusu ve örgü sistemi farklı olan beş tip taş bloğunun kullanıldığını saptamıştır⁵¹. Keramos'ta önemli araştırmalarda bulunan M. Spanu 1990'lı yıllarda Keramos'un kalıntıları hakkında incelemelerde bulunmuştur⁵². Kentteki tüm kalıntıları inceleyerek tanımlamış ve bunları yayınlamıştır⁵³.

V.Ruggieri, Keramos kentinde önemli yüzey araştırmaları yaparak kent ve kentin çevresi hakkında önemli incelemelerde bulunmuştur⁵⁴. 1997 yılından bu yana kentte önemli yüzey araştırması ve arkeolojik araştırmalar gerçekleştiren A.Kızıl, 2006-2007 yıllarında kentin çevresinde yürüttüğü yüzey araştırmaları ve kentin antik yapıları konusunda önemli çalışmalarda bulunmuştur. Özellikle kentin su yolu araştırmalarında Keramos'un su ihtiyacını karşılayan kaynağı, güzergâhı ve suyun taşınması için başvurulan mühendislik yöntemlerinin tespiti hakkında önemli veriler elde edilmesini sağlamıştır⁵⁵. Son yıllarda Keramos'ta önemli epigrafik ve nümizmatik çalışmaları bulunan araştırmacı K. Konuk söz konusu verileri yayımlayarak kent hakkında önemli veriler elde edilmesini sağlamıştır⁵⁶.

---

⁴⁹ Varinlioğlu 1980, 67.

⁵⁰ Varinlioğlu 1982,63.

⁵¹ Tırpan 1988, 363.

⁵² Spanu 1994,133.

⁵³ Spanu 1997,vd.

⁵⁴ Ruggieri 1998,153-162.

⁵⁵ Kızıl 2007, 357-373.

⁵⁶Konuk 2000, 159-164.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ANTİK DÖNEMDE SUNAK VE SUNU KAVRAMININ ÖNEMİ

2.1. Sunak Tanımlanması, Kullanım Amacı ve İşlevi

Sunak Yunanca'da “βωμος, εστια ve εσχαρα” kelimeleri ile karşılık bulan sunak⁵⁷, anlam olarak; kurban kesme ve yakma törenlerinde kullanılan, aynı zamanda hediyelerin konulup, sunuların gerçekleştirildiği basit ya da anıtsal yapılardır⁵⁸.

Sunaklara antik dönemde tapınaklarda, tiyatroların orkestralarında, agoralarda, nekropollerde ve evlerde rastlanmaktadır. Üzerinde adak kurban edilen, yakılan ve sunu yapılan sunaklar genellikle taştan yapılarak silindirik ve dikdörtgen formludur⁵⁹. Silindirik ya da dikdörtgen formda olabilen sunaklar üzerinde kurban kanlarının akıtıldığı bir delik ve kanal bulunurdu⁶⁰. Bu delikler başka amaçlar içinde kullanılmaktadır. Oyuklar lahit, heykel veya kutsal bir obje taşıma işlevi için kullanılmaktadır⁶¹.

Tanrılara adak sunulan sunaklar antik dönemlerde ölü inancında en önemli kült öğelerinden birisidir⁶². Dini törenlerde tanrıya kurban kesmek ya da sunu yapmak gerektiği için sunaklar çok önemliydi⁶³. Sunaklar kutsal alanın asıl niteliği idi⁶⁴. Antik dönemlerde duvarların çevirdiği kutsal alanlar, genel olarak tapınaklar ve adakların sunulduğu sunaklardan oluşmaktadır. Sunaklar söz konusu üçlü kompozisyonun odak noktasını oluşturmaktadır⁶⁵.

Tanrıya ibadet alanı kutsal alanın tümüdür ve odak noktası açık havadaki sunaktır⁶⁶. Tapınaklar henüz yokken kült işlemleri sunaklar üzerinde gerçekleştiriliyordu⁶⁷. Açık havada gerçekleştirilen bu tapınmalar daha sonra tapınaklara kaydırılmış, ancak; sunaklar önemini

⁵⁷ Aktseli 1996,5; Çetin 2007, 27.

⁵⁸ Çetin 2007, 27.

⁵⁹ Tekçam 2007,11.

⁶⁰ Başaran 1998,100.

⁶¹ Coulton 2005, 127; Korkut 2001, 327-328, Taf.120-7.

⁶² Şahin 1972,1.

⁶³ Er 2004,20.

⁶⁴ Wycherley 1993,81.

⁶⁵ Martienssen 1958, 105.

⁶⁶ Tomlison 2003, 72.

⁶⁷ Şahin 1972,1.

yine devam ettirmiştir⁶⁸. Daha sonraki dönemlerde anıtsal sunakların tapınakların önünde kullanılması gelenek halini almıştır⁶⁹.

Tapınaklarda önemli kültler ve tanrılar için festivaller, köleler de dahil herkese açıktı. Çok büyük sayıda inanan bu törenlere katılabildiğinden hiçbir kapalı yapının bunları barındırması mümkün değildi. Esas faaliyet açık alandaki bir sunakta gerçekleştirilirdi. İnanan ve ibadet eden kalabalığının huzurunda adaklar sunulurdu⁷⁰.

2.2. Dinsel Sunular

Tanrılara şükranında bulunmak ve onların kötü etkilerinden korunmak için antik dönemlerde insanlar tarafından onlara çeşitli sunu törenlerinin düzenlendiği bilinmektedir. Tanrıların insanlara iyi davranması ve insanları kötü durumlardan koruması için insanlar Tanrılara şükranlarını ve saygılarını dile getirmek amacıyla yiyecek ve içecek gibi çeşitli sunularda bulunurlardı. Sunular dinsel tören biçiminde gerçekleştirilirdi. Sunaklar üzerinde sunu yapılmasının farklı anlamları bulunmaktadır. Tanrıların insanlaştırılması, günahlardan arınma ve bir amaca ulaşma gibi anlamlar taşımaktadır⁷¹.

Sunu törenlerinde sunak üzerinde kurban kanı akıtma, yiyecek sunuları, şarap ve zeytinyağı gibi sıvı sunular yapılmıştır⁷². Kurban kanı, şarap ve su kullanılarak yapılan sıvı sunular, her türlü dini törenlerde ve ölü gömme merasimleri sırasında uygulanmıştır⁷³. Sıvı sunularda, kutsal sayılan kaynaklardan getirilen su, şarap, bira gibi alkollü içkiler ve tanrı için kesilen kurban kanı kullanılırdı⁷⁴. Erken dönemlerde Anadolu'da mezarlık alanlarında ve açık hava kutsal alanlarında sıvı sunu törenleri uygulanmıştır⁷⁵. Bir diğer sunu çeşidi ise ateşli sunulardır. Ateş sunularında, tanrıya adanan hayvanlar önce kesilerek kanı akıtılır, kurbanın belli bölümleri sunu masasında yakılarak dumanı tanrıya ulaştırılırdı⁷⁶.

Sunu törenleri sırasında çeşitli dinsel uygulamalar yapılmaktadır. Tanrılar için dualar edilir; gökteki tanrılar için bir el ya da her ikisi göğe, yer altı tanrıları için eller yere dönüktür⁷⁷.

⁶⁸Başaran 1998,100.

⁶⁹Şahin 1972,1.

⁷⁰Tomlison 2003, 72.

⁷¹Mitropoulou 1975, 86-88.

⁷²Yavis 1949,54.

⁷³Çilingiroğlu 1997,102.

⁷⁴Çetin 2007, 27.

⁷⁵Çilingiroğlu 1997,102.

⁷⁶Çetin 2007, 27.

⁷⁷Estin-Laporte 2004, 63.

Gökteki tanrılara sunu sabahları, yüksek bir sunak üzerinde yapılır. Beyazlar giymiş başına yapraklardan taç takmış sunu rahibi, açık havada bulundurulmuş sunağa kutsanmış su serper. Kurbanın başı üzerine arpa döker, sonra kafasından ateşe birkaç kıl atar⁷⁸. Genelde beyaz olan kurbanın başı yukarı kaldırılır. Rahip kurbanı parçalara ayırır, etinden kendisi yer, kalanını inananlara dağıtır; böylece insanlar kurbanın yaşamsal gücünü edinmiş olurlar. Yer altı tanrıları için kurban korkular içinde, güneş batarken gerçekleştirilirdi. Hayvan siyah olup başı aşağıda, alçak bir sunak üzerinde veya bir çukurda kurban edilir, kanı toprağa akıtılır, eti adak olarak yakılırdı⁷⁹.

Tapınaklarda tanrıya ibadet için tanrı ya da tanrıçanın temsili heykelinin bulunduğu kült alanında tapınağın dışında bulunan sunakta sunu törenleri gerçekleştirildi⁸⁰. Sunu törenlerinde tanrıyı onurlandırmak için sunağın bulunduğu alanda kurbanlar yer alırdı⁸¹. Kurban ve kurban alayı sunu törenlerinin odak noktası olmuştur⁸². Kurban; tanrının veya tanrıların beslenmesidir. İnsanlar ancak tanrıları besleyerek onların gücünden yararlanabilir ve bu gücün korkunç etkilerinden korunabilirdi⁸³. Tanrı ve tanrıçalara, her biri için belirlenmiş törenlerde evcil hayvandan, yabani hayvandan, kuşlardan hatta balıklardan kurbanlar sunulduğu görülmektedir⁸⁴. Kurbanı sunan kişi yıkanarak arınır, sunakta yanan ateşe şarap döküp, arpa taneleri saçar. Kurbanın tüylerinden bir kısmını ateşe atar. Bir rahip tarafından Tanrıya övgüler ve şükranlarını sunup yardımlarını diler. Sunu törenlerinde tanrılar bu törenlerin şeref konusudur⁸⁵.

Sunu törenlerinin gerçekleştirildiği törensel nitelikte sunaklar bulunmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerdeki kutsal alanlarda, kent merkezlerinde, tapınakların olduğu kutsal alanlarda yer alır⁸⁶. Törensel sunakların kökenleri Mısır'da erken hanedan zamanında (yaklaşık M.Ö. 2780-2680'de) var olduğu bilinmektedir⁸⁷. Bu tip sunakların Hellen kökenli mimarlara ilham kaynağı olmuş böylece ve Hellen dünyasına yayılmıştır⁸⁸. Samos'taki Heraion'da M.Ö. 10.

---

⁷⁸ Estin-Laporte 2004, 63.

⁷⁹ Estin-Laporte 2004, 63.

⁸⁰ Romano 1988, 127.

⁸¹ Romano 1988, 128.

⁸² Romano 1988, 127.

⁸³ Hass 1994, 640.

⁸⁴ Erginer 1997, 86.

⁸⁵ Erginer 1997, 86.

⁸⁶ Yavis 1949, 177.

⁸⁷ Hoffmann 1953, 190.

⁸⁸ Hoffmann 1953, 191.

yüzyılın başlarına tarihlenen törensel nitelikte sunak kalıntıları bulunmuştur. Bu sunak, bilinen en erken sunaklardan birisidir⁸⁹.

Antik dönemlerde sunu törenleri önemini koruyarak dinsel olgulardan biri haline gelmiştir. Çeşitli Yunan vazoları üzerinde resmedilen sunu tören sahnelerinin görülmesi bunu kanıtlamaktadır⁹⁰. Aynı zamanda çeşitli adak kabartmaları üzerinde de sunu ile ilgili sahneler bulunmaktadır⁹¹.

---

⁸⁹Yavis 1949, 96; Hoffmann 1953, 189, Plate 55, Fig.1.

⁹⁰Straten 1988, 51-68, Fig.3-5, Fig.14a-b, 15, 16, 17.

⁹¹Hausmann 1960, 80-102, Abb. 52- Abb.54 – Abb.55.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KERAMOS SUNAKLARI

Tez kapsamında 4 silindirik gövdeli, 6 dikdörtgen prizma gövdeli olmak üzere 10 sunak değerlendirilmiştir. Sunaklar silindirik gövdeli ve dikdörtgen prizma gövdeli olmak üzere 2 ayrı forma ayrılmıştır. Silindirik gövdeli ve dikdörtgen prizma gövdeli sunakların üzerindeki kabartma bezemeleri dikkate alınarak bezemeler tiplere ayrılmış ve alt başlıklar halinde incelenmiştir. Böyle bir incelemenin nedeni silindirik gövdeli ve dikdörtgen prizma gövdeli sunakların her birinin ayrı form ve bezemeye sahip olmasıdır.

Sunakların tamamının malzemesi mermerdir. 1.01 m. ile 0.30 m arasındaki değişen yüksekliklere; 0.22 m. ile 51.05 m. arasındaki değişen gövde genişliğe sahiptirler. Sunakların formlarında dikkate değer bir değişim gözlenmektedir.

Gövde sunağın en önemli kısmını oluşturmaktadır. Bu kısımda bezemeler yer almaktadır. Sunaklar üzerine farklı kabartma bezemeleri işlenmiştir. Balık, yılan, boğa başı gibi kült amaçlı kullanıldıkları saptanmış olan hayvan betimlerinin yanı sıra bitkisel örgelerin bir arada kullanıldığı gırland betimleri ve tanrı epithetleri de sunaklar üzerinde betimlenmiştir. Söz konusu kabartma bezemelerini silindirik gövdeli sunaklar ve dikdörtgen prizma gövdeli sunaklar üzerinde görmek mümkündür.

Sunaklar arasında günümüze kadar korunmuş olarak gelen örneklerin yanında oldukça tahrip olan örneklerde bulunmaktadır. Sunakların kullanım amaçları irdelendiğinde bunların adak sunağı ve mezar sunağı gibi farklı işlevlere sahip oldukları anlaşılmıştır.

3.1.SİLİNDİRİK GÖVDELİ SUNAKLAR

Silindirik gövdeli 4 sunak incelenmiştir. Sunakların form ve bezemelerinin genel yapısı alt başlıklar halinde sunulmuştur.

3.1.1. Form

Bu bölümde silindirik gövdeli sunakların form özelliklerinin genel yapısı incelenmiştir. İncelenen 4 silindirik gövdeli sunağın 3'ünün alt ve üst profilleri korunmuştur. Bu sunaklarının profil düzenleri sahip oldukları alt ve üst profillerden yola çıkılarak değerlendirilmiştir.

Kat.No.1 genel formu; üst profil ortada ince bilezik silme ile bölümlenmiş iç bükey ve altındaki dış bükey profille gövdeye geçilir (**Levha II, Resim 1, Çizim 1**). Alt profil; çift spira, altındaki trokhilos profille sonlanan dairesel yayvan torus profilli. Üst profil ile alt profil arasında oran farklılığı bulunmaktadır. Alt profil üst profile oranla daha geniş yapılmış olması sebebi ile gövde kaideye doğru genişlemektedir.

Kat.No.2 genel formu; üst profil ince bilezik silme iç bükey ardından ortada kalın yüksek bilezik silme ile bölümlenmiş iç bükey ve altındaki dış bükey profille gövdeye geçilir(**Levha III, Resim 2,Çizim 2**). Alt profil; tek spira altındaki trokhilos profili iç bükey profil dairesel alçak plinthos ile sonlanır. Trokhylos ve plinthos oranları birbirlerine eşit değildir. trokhilos'un plinthosa oranla geniş tutulması Kat.No.2'nin ayırt edici alt profil özelliğidir.

Kat.No.3 sunağının üst profili günümüze kadar korunamadığı için sunağın taç kısmı ve sunu tablası hakkında fikir yürütülmesi güçtür (**Levha IV, Resim 3, Çizim 3**). Sunağın korunan üst profil kısmında tek spira ile iç bükey profil verilerek gövdeye geçilir. Alt profil mimari geçiş ögesi tahrip olmuştur.

Kat.No.4 genel formu; üst profil düz kalın silme sonrasında ince bilezik silme ile gövdeye geçiş. Kat.No.4 sunağının ayırt edici özelliği üst profilin düz bir silme ile sonlanmasıdır (**Levha V, Resim 4, Çizim 4**). Üst profil tabana oranla daha geniş yapılmış olması sebebi ile gövde kaideye doğru daralmaktadır. Alt profilinde mimari geçiş ögesi bulunmamaktadır.

3.1.2. Bezeme

Silindirik gövdeli sunaklar içinde 3 bezemeli sunak incelenmiştir. İncelenen sunaklar içinde girlandlı ve yılanlı olmak üzere 2 bezeme tipi saptanmıştır. Girlandlı 2 sunak girlandlarının düzenlenişine göre kendi aralarında tiplere ayrılarak alt başlıklar halinde verilmiştir. Yılan bezemeli 1 sunak saptanmıştır. Yılan bezemeli sunak alt başlık halinde verilmiştir.

Girlandlı sunaklardaki bezeme öğeleri, gövdeyi süsleyen girlandlar ve taşıyıcı boğa başları, kurdeleler, uçları püsküllü boncuklar, girlandların arasında bulunan manşetler ve aşağı sarkan meyvelerdir. Bunların dışında bezemeler arasında tek örnek olan yılan bezemesi de görülmektedir.

Girlandlı Sunaklar

Bu bölümde girlandlı sunakların genel yapısı incelenmiştir. Kat. No.1 sunağı meyve girland tipine örnektir. Kat.No.2 sunağı tamamıyla yapraklardan oluştuğu için yaprak girland tipine örnektir. Kat. No.1 sunağı yaprak ve meyve bezemeleri ile Kat.No.2 yaprak girlandlı sunaktan ayrılır. Bu inceleme metoduna göre “Meyve” ve “Yaprak” olmak üzere 2 tip girland düzenlemesi tespit edilmiştir. Meyve girland ve Yaprak girland olarak alt başlıklar halinde verilmiştir.

Meyve Girland

Kat. No.1 girlandı meyve girland örneğidir. Meyve girlandlı bezemenin yaprak girlandlı bezemeden ayırt edici özelliği; girland bezemesi olarak meyve ve yaprak ile bezeli olmasıdır. Sunağın tamamında 4 girland kavsi bulunmaktadır. Sunak gövdesinin üst bölümüne asılan girlandlar sunağı bir friz kuşağı gibi sarmaktadır. Girland sunak gövdesinin üst kısmında sunu tablasına yakın yerde orantılı bir biçimde konumlandırılmıştır. Alt profilden 0,35 m. yukarıda üst profilden dış bükey yapan yerde 0,5 m. iç bükey yapan yerde 0,18 m. aşağıda simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir.

Girlandlar geniş ve dağınıktır. Girland öğeleri tek tek verilmiştir. Meyveler doğal özellikleriyle betimlenmiş girlandın orta noktalarına asılmıştır. Meyveler üzüm salkımlarından meydana gelmiştir. Girlandı oluşturan yaprak iç bükey ve dış bükey kavisler yaparak sunak gövdesini bir halka gibi sarmaktadır. Üzüm salkımları yaprakların iç bükey kavis yaptığı yerde ve kalın manşetlerin ikiye ayırdığı orta kısımlarında taşınmaktadır. Manşet

süslemesi gırlanda hareketlenme vermiştir. Bu manşetlerin gırlanın bağlarını sembolize ettikleri söylenebilir.

Gırlanın orta noktasından üzüm salkımları ile vurgulanması bu noktada ağırlığın daha fazla olduğunu göstermektedir. Üzüm salkımları yüzeysel işçilik ile sunulmuş ve doğal olmaktan uzakta bir yapı gösterir. Üzüm salkımı tanelerinin sayılacak nitelikte olmayışı ayrıntılara girilmediğini göstermektedir.

Yaprak ve meyve bezemesinin dışında gırlanları alt ve üstünden saran kalın teneiae (kurdele) ve boğa başlarını bezeyen dikey olarak sarkan yuvarlak yassı stemata (boncuk) lar uçşur şekilde değişik hareketlerle aşıağı sarkıtılmıştır. Gırlan üzerinden dikey olarak sarkan, uzun, düz ve uçlarında daralarak içe doğru kıvrılan iki teneia yüzeysel işçilik gösterir. Gırlanı oluşturan yaprakların içlerinin oyularak verilmesi doğal bir nitelik kazandırmıştır. Yapraklar donuk ve kuru havalarından kurtularak doğallığa yaklaşımıştır.

Yaprak Gırlan

Kat. No.2 yaprak gırlanı tamamıyla yapraklar ile bezelidir. Sunak gövdesinin üst kısmında boğa başlarına tutturulan gırlan tamamıyla keskin hatlı yapraklardan meydana gelmiş olması ile meyve gırlanlı bezemeden ayrılır.

Sunak 4 gırlan kavsi ile bezenmiştir. Yapraklı gırlan bezemesi sunak gövdesinin üst kısmında orantılı bir biçimde konumlandırılmıştır. Alt profilden 0, 18 m. yukarıda üst profilden dış bükey yapan yerde 0,6 m. iç bükey yapan yerde 0, 17 m. aşıağıda simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. Yaprakların kalınlığı değişmeksizin devam eder. Gırlanı oluşturan yaprak gırlanı iç bükey ve dış bükey kavisler yaparak sunak gövdesini bir halka gibi sarmaktadır.

Yapraklar tek tek verilmiş ve yaprak araları çizgisel konturlarla birbirinden ayrılmıştır. Sivri uçlu yapraklar aynı kuşakta aynı yöne bakmalarıyla uyum içerisinde. İnce manşetler ile iki kuşağa ayrılan yaprakların dizilişı doğal olmaktan uzaktadır başlangıç noktalarından birbirilerine doğru ilerler ve gırlanın tam orta noktasında geniş manşet ile sıkılırlar. Yapraklar iç ve dış bükey kavisler yaparak hareket kazanmıştır. Söz konusu düzenlemede belirli bir gırlan kavsi izlenebilmektedir. Yaprak gırlanı oldukça sıkıdır yapraklar arasında bir derinlik gözlenmez. Yaprığın iç bükey kavis yaptığı orta noktasında ince manşetler ile sıkılmış aşıağı sarkıtılmış ve orta noktalarında herhangi bir taşıyıcı bulunmamaktadır.

Girlandı oluşturan yapraklar başlangıç ve orta noktalarında devamlı aynı kalınlığı sürdürürler. Yapraklar bazen üçlü bazen dörtlü olarak birbirilerini çift yönlü olarak izlerler. İki uçtan başlayan yapraklar ortada boğa başlarında karşı karşıya gelirler. Yüzeysel karakterli ve özensiz işçilik gösterir. Yapraklar etli ve dolgun bir yapıya sahip değildir. Yüzeysel işçiliğinden ötürü bezemede canlılık görülüyor. Söz konusu girlandlar tek bir parçadan oluşuyormuşçasına sıkıca betimlenmiştir. Boğa başlarının üzerinde girlandı belli aralıklarla ikiye ayıran kalın manşet yapılmıştır. Manşet süslemesi girlandı kuşaklara ayırarak hareket vermiştir.

Girland Taşıyıcıları

Silindirik gövdeli sunaklarda girland taşıyıcısı olarak, Kat. No. 1 ve Kat. No. 2’de boğa başları kullanılmıştır. Girland taşıyıcısı olarak söz konusu sunaklar bu nitelikleri esas alınarak tek başlık altında incelenmiştir.

Girland taşıyıcıları, genellikle koyun, sığır, keçi, karaca ve geyik gibi çift tırnaklı hayvanların kesik kafalarından oluşmaktadır⁹². Sadece kemik olarak kalmış olan kesik kafalara “Bukranion”, yeni ölmüş hayvan başı şeklinde et, kıl, deri ve gözleri muhafaza eden kesik kafalar ise “Bukephalion” olarak adlandırılmaktadır⁹³.

Boğa Başları

Kat. No.1 ve Kat. No.2 girland taşıyıcısı olarak kullanılan boğa başları bukranion olan sadece kemik kafa olarak kalmış kafataslarından oluşmuştur. Kat. No.1 boğa başları oldukça sert ve kızgın ifadesiyle Kat. No.2 ‘ den ayrılır.

Kat. No.1 sunağını Kat. No.2’ den ayırt eden özellik boğa başlarındaki yüze ait ayrıntıların işlenmesidir. Taşıyıcı boğa başlarında uzuvlar anatomik yapıya uygun ve gerçekçi bir ustalıkla verilmiştir. Girland taşıyıcısı olarak boğa başlarında boynuz ve kulaklar girlanda taşırılmıştır.

Boğaların göz çevreleri kazıma ile plastikleştirilerek iri badem şeklinde dışarı taşkın verilmiş olması ile doğal bir şekilde sunularak gerçeği yansıtmaktadır. Boynuzlar başın üzerinde küçük yukarı doğru konumlanan ve dışa doğru kavis yapar biçimde işlenmiş, kulaklar küçük içleri oyulmuş plastik bir yapıda işlenmiştir. Burun delikleri hafif oyulmuş burun ve ağız küt bir

⁹²Anadolu 1984,1.

⁹³Napp 1930, 2; Pfuhl-Möbius 1977, 58; Anadolu 1984,1; Rumscheid 1994,276.

yapı ile sonlanmıştır. Boğa başlarının alttan ve üstten saran kalın teneia⁹⁴ ve boğa başlarını bezeyen dikey olarak sarkan yuvarlak yassı stemeta (boncuklar)⁹⁵ uçurur şekilde değişik hareketlerle aşağı sarkıtılmıştır. Kat. No.2 de görülmeyen bu bezeme ögesi boğa başlarını iki yandan aşağı doğru zemine serbest bir şekilde sarkıtılan boncuklar ile Kat. No.1 sunağında süslenmiştir. Boğa başı üzerinden dikey olarak sarkan, uzun, düz ve uçlarında daralarak içe doğru kıvrılan iki kurdele yüzeysel işçilik gösterir. Bunlar sunağın tamamına yansıyan canlılık kazandıran bezeme örgeleridir.

Kat. No.2’de girland taşıyıcı olan boğa başları yüzeysel fakat gerçeği yansıtmaktadır. Boğa başlarında yalnızca kulaklar ve boynuzlar vurgulanmış yüze ait diğer uzuvlar ayrıntılı olarak belirtilmemiştir. Boynuz ve kulaklar yüzeysel işçilik göstermesine rağmen doğal bir şekilde işlenmiştir. Boynuzlar başın üzerinde küçük yukarı doğru konumlanan ve dışa doğru kavis yapar biçimde işlenmiş, kulaklar içleri çizgisel kazıma biçiminde plastik bir tarzda işlenmiştir. Boğanın gözleri çizgisel kazımlarla verilirken burun delikleri hafif oyulmuş burun ve ağız küt bir yapı ile sonlanmıştır. Yüz ayrıntıları orantılı verilmiştir. Boğa başları yüzeysel işçilik göstermesine rağmen gerçeği yansıması açısından niteliklidir.

Yılan Betimli Sunak

Silindirik gövdeli sunaklar arasında tek yılan betimli olan Kat. No.3 sunağıdır. Silindirik sunağın gövdesine uygun bir şekilde tüm gövdeyi alt profilden üst profile kadar kalın halka şeklinde sarmış yılan betimi vardır. Yılan betimine sunak gövdesinde iç bükey ve dış bükey kavisler yapılarak canlılık verilmiştir.

Yılanın kalınlığı iç bükey kavis yapan yerlerde 0,5 m. dış bükey kavis yapan kısımda ise 0,3 m. dir. Yılanın yüzüne ait ayrıntılar belirtilmemiştir. Yılan estetik kaygı taşımaksızın doğallıktan uzak bir biçimde işlenmiştir. Yılanın boyutu sunak gövdesinin kalınlığına bağlı olarak işlenmiştir. Yılan betimi kuru ve yüzeysel işçilik göstermesine karşın gerçekliği yansıtmaktadır.

⁹⁴ Kurdele örgeleri; Girlandlı sunaklarda işlevsel ve bezeme amaçlı yaygın olarak kullanılan “Teneia” olarak adlandırılır. Teneia’lar birbirine karşıt hareket eden girland yapraklarının bulunduğu hayvan başları üzerinde geniş düğüm noktası ile vurgulanırlar. Bkz. Kırdemir 1996, 14.

⁹⁵ Günümüzde bu uygulama batıl inanç olarak varlığını sürdürmektedir. Kurban edilecek hayvanlar bu tür boncuklar ve kurdeleler ile süslenerek hastalıktan ve sakatlıktan korunduklarına inanılmaktadır. Bkz. Aybek 2009, 115,Dipnot.511.

3.2. Dikdörtgen Prizma Gövdeli Sunaklar

Dikdörtgen prizma gövdeli 6 sunak incelenmiştir. Sunakların form ve bezemelerinin genel yapıları alt başlıklar halinde verilmiştir.

3.2.1. Form

Sunakların ayrımları sahip oldukları alt ve üst profillerine göre değerlendirilmiştir. Form olarak ayırım sunaklardan üst ve alt profilleri korunan Kat. No. 5, Kat. No.8 ve Kat.No.10 sunakları esas alınarak incelenmiştir. Kat. No.5 sunağı ile oldukça benzer profil özellikleri göstermesinden dolayı Kat. No.6 sunağı Kat. No.5 sunağı göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

Kat. No.7 sunağının üst profili büyük oranda tahrip olduğundan alt profiline göre incelenmiştir. Kat. No.8, Kat. No.9 ve Kat. No.10 sunakları bu tipteki diğer sunaklardan boyutsal olarak küçük olması bakımından ayrılır. Kat. No.9 sunağı üst profili büyük oranda tahrip olduğundan Kat. No.8 sunağı ile benzer profil özellikleri göstermesinden dolayı Kat. No.9 sunağı Kat. No.8 sunağı göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Kat. No. 5 (**Levha VI, Resim 5, Çizim 5**) ve Kat. No.6 (**Levha VII, Resim 6, Çizim 6**) sunakları benzer form özelliği gösterir. Kat. No.6 sunağının üst profili tahrip olmasına rağmen alt profil düzeni ile Kat. No.5 sunağı ile benzerdir. Kat.No.5 sunağına göre değerlendirilen sunak formun ayırt edici özelliği alt ve üst profillerde görülür. Üst profilde gövdeden yukarıya doğru sırasıyla iki dış bükey sonrasında dar düz silme, bir tane iç bükey sonrasında geniş düz silme ve sonra tekrar dış bükey profil sonrası geniş düz silme, sonrasında dar düz silme iç bükey profil, üst profil iç bükey profil ve dar silme sonrasında kabartmalı akroter bulunur. Alt profil gövdeden aşağıya doğru iç bükey profil sonrasında geniş düz silme, iç bükey ardından dar düz silme sonrasında iç bükey profil ve geniş düz silme ile sonlanmaktadır.

Kat.No.7 sunağının kısmen korunan alt profili esas alınarak değerlendirilmiştir. Sunağın üst profili tahrip olmuştur. Alt profil geçişleri Kat. No.5 ve Kat. No.6 sunakları ile benzerdir. Kat. No.7 sunağının alt profil düzeni gövdeden aşağıya doğru iç bükey profil sonrasında dar düz silme, iç bükey ardından düz silme ile sonlanır (**Levha VIII, Resim 7, Çizim 7**).

Kat. No.8 (**Levha IX, Resim 8, Çizim 8**) ve Kat. No.9 (**Levha X, Resim 9, Çizim 9**) sunakları form olarak benzerdir. Kat. No.8 sunağı Kat. No.9 sunağı ile benzer profil geçişlerine sahiptir.

Kat. No.9 sunağının üst profili tahrip olmasına rağmen alt profil düzeni ile Kat. No. 8 sunağı ile benzerdir. Söz konusu sunakların üst kısmı düz bırakılmıştır. Alt profil düz bir silme sonrasında iç bükey yaparak gövdeye geçişle sonlanır. Bu özellikler dışında Kat. No.8 ve Kat. No.9 sunakları Kat. No. 5, Kat. No.6 ve Kat.No.7 sunaklarından ölçüsel olarak farklıdır. Kat. No.8 ve Kat. No.9 sunaklarının üst yüzeyleri 0,23 m. ile 0,30 m. küçük kare formludur.

Kat. No.10 sunağı (**Levha XI, Resim 10, Çizim 10**) formun belirleyicisidir. Kat. No.10 sunağı üst profil düzeni; geniş üst düz silme üzerinde kabartma akroter sonrasında alt düz geniş silme çıkıntı yaparak gövdeye doğru genişleyerek devam eder. Alt profil geniş düz silme sonrasında iç bükey sonrasında alt düz dar silme çıkıntı yaparak tabanda sonlanır. Profil düzenlenmesi Kat. No. 5, Kat. No.6, Kat.No.7, Kat. No.8 ve Kat. No.9 sunaklarının aksine Kat. No.10 sunağı karakteristik özelliği alt ve üst profilin geniş düz silmeli olmasıdır.

3.2.2. Bezeme

Dikdörtgen prizma gövdeli sunaklar içinde 5 bezemeli sunak incelenmiştir. Sunaklar bezeme işlenişi bakımından yüksek ve alçak kabartma olarak 2'ye ayrılmıştır. Yüksek kabartma olarak 3, alçak kabartma olarak 2 sunak değerlendirilmiştir. Kat. No.5, Kat. No.6 ve Kat. No. 7 sunakları yüksek kabartma bezemeli, Kat. No. 8 ve Kat. No.9 alçak kabartma bezemelidir. Sunaklar yüksek kabartmalı ve alçak kabartmalı olarak iki alt başlık halinde incelenmiştir.

Yüksek Kabartmalılar

Dikdörtgen prizma gövdeli sunaklar içinde 3 yüksek kabartma bezemeli sunak incelenmiştir. Değerlendirme kapsamında incelenen Kat. No.5, Kat. No.6 ve Kat. No. 7 sunakları yüksek kabartma bezemelidir.

Kat. No. 5 ve Kat. No.6 sunaklarının kabartma bezemeleri Keramos'ta tespit edilen sunaklar içinde üniktir. İşçilik ve karakter yönünden birbirilerine çok benzeyen bu sunaklar aynı elden çıkmış gibidir. Kabartma betimleri sunağın gövdesine çerçevesi olarak boyuna işlenmiştir. Betimlemeler sunağın gövdesine simetrik bir şekilde yerleştirilmemiş öğelerin kendi aralarında bir yerleşim düzensizliği gözlemlenmektedir. Kabartmalar bu düzenlemeleri ile oldukça kuru ve hareketsiz bir görünüm sergilerler.

Kat. No.5 ve Kat. No.6 sunaklarının cephe yüzünde işlenen kabartmalar benzerdir. Her iki sunağında cephe yüzlerinin orta kısımlarına yüksek konik ayaklı antik dönemde dinsel amaçlı olarak kullanılan yıkanma leğeni anlamına gelen louterion bulunmaktadır. Yıkanma leğenin

her iki yanında seramik kaplar yer alır. Louterion aşağıdan yukarı doğru daralan yivli ve geniş bir çanaktan oluşmaktadır. Bu betimlerin dışında sunağın cephe yüzünde üzerinde yivler bulunan şamdan bulunmaktadır. Söz konusu betimin yivleri tek tek ayrıntılı bir biçimde verilmiştir. Sunağın sol yanında aşağıdan yukarı doğru daralan şamdan kuşaklara bölünmüştür.

Kat. No.5 sunağının dikdörtgen prizma gövdesinin düzleştirilmiş üç yüzünde kabartmalar bulunmaktadır (**Levha XII, Resim 11**). Sunağın arka ve bir yan yüzü kabartma bezemeli (**Levha XII, Resim 12**) diğer yan yüzü işlenmemiş kaba bırakılmıştır (**Levha XII, Resim 13**). Sunağın cephe yüzünde yüksek kabarma louterion sunak gövdesinin tamamını doldurmuştur. Sunağın sağ yan yüzünde çelenk betimi ve çelenkten aşağı doğru sarkan kuşak betimi vardır. Kısmen korunan üst kısmında çelenk betiminin yapraklardan oluşmuş olduğu gözlemlenmiştir.

Kat.No.6 sunağının düzleştirilmiş iki yüzünde kabartmalar vardır. Kat. No.6 sunağının diğer yüzleri tahrip olmuştur (**Levha XIII, Resim 14**). Sunağın sağ yan yüzü kabartma bezemeli diğer yan yüzü işlenmemiş kaba bırakılmıştır. Sunağın sağ yan yüzünde çelenk betimi ve çelenkten aşağı doğru sarkan kuşak betimi vardır. Kuşak betiminin üzerinde bir bitki motifi görülür. Bitki motifi tüm kuşak boyunca uzanmıştır. Söz konusu motif hayat ağacı motifine benzemektedir. Kısmen korunan üst kısmında çelenk betiminin yapraklardan oluşmuş olduğu anlaşılmıştır (**Levha XIII, Resim 15**).

Kat. No.7 sunağı Kat. No. 5 ve Kat. No.6 sunaklarından farklı bir bezeme karakteri gösterir. Sunağın ön ve sağ yan cephesi yüzeysel işçilik ürünü olan çelenk bezemesi ve çelenkten aşağı sarkan yaprak bezemesi ile süslüdür (**Levha XIV, Resim 16**).

Kat. No.7 sunağının arka ve sol cephesi ise işlenmemiş kaba bırakılmıştır. Sağ yan cephede bulunan çelenk bezemesinde ön cephede bulunan çelenk bezemesindeki aşırıdan daha fazla aşınım ve kopmalar sebebiyle çelenk bezemesindeki ayrıntılar net değildir. Kat. No.5 ile Kat. No.6 sunaklarında görülen çelenk bezemesi Kat. No. 7 ile benzerdir. Ancak, Kat. No.5 ve Kat. No.6 sunaklarında çelenkten aşağı kuşak betimi sarkarken Kat. No.7 sunağında çelenkten aşağı yaprak bezemesi kullanılmıştır.

Alçak Kabartmalılar

Kat. No. 8 ve Kat. No. 9 sunakları alçak kabartma bezemeli sunaklar olarak incelenmiştir. Kat. No.8 küçük dikdörtgen prizma gövdeli sunağın bir yüzünde kabartma bezeme

bulunmaktadır. Kabartma bulunan cephe yüzü düzleştirilmiş sonrasında alçak kabartma olarak stilize edilmiş Zeus'un yıldırım demeti betimlenmiştir (**Levha XIV, Resim 17**). Diğer yan yüzlerinde kabartma bezemesi yoktur. Yan yüzler düzleştirilmiş olarak bırakılmıştır. Sunağın arka yüzü işlenmemiş, kaba bırakılmıştır.

Sunağın cephe yüzünde bulunan yıldırım demetinin ortasında birbirine bitişik ters yönde yukarı ve aşağı işlenen manşetler iki ayrı demet biçimini oluşturmaktadır. İki ayrı uzun çizgi biçimdeki manşetler yıldırım demetini ayrı ayrı çevrelemiştir. Demet bu çerçevenin içinde yer almıştır. Yıldırım demeti birbiri ardına giden araları çizgisel çok derin olmayan yivlerle ayrılan yatay bantlardan oluşmaktadır. Demeti oluşturan 7 ayrı manşet motifi 0,2 m. ile 0,3 m. arasında değişen kalınlık, 0,2 m. ile 0,3 m. arasında değişen uzunluktadır. Demetin orta noktasında yatay bantlar kalınlaşarak şişkinleşmiştir. Yıldırım demetinin tamamının uzunluğu 0,17 m. kalınlığı 0,7 m. dir. Yıldırım demeti başlangıcından bitimine doğru genişleyerek ve kalınlaşarak devam eder. Demetin uç kısımları sivri biçimde sonlanmaktadır. Yıldırım demeti iyi bir işçilik göstermektedir.

Kat. No.9 sunağının 3 yüzünde balık kabartması bulunurken bir yüzü kaba bırakılmıştır. Birinci yüzündeki balık betimi ile ikinci ve üçüncü yüzlerdeki balık betimi birbirinden farklılık göstermektedir. Birinci yüzdeki balık betimi sunak gövdesinin ortasında uzunlamasına çapraz ancak orantısız bir şekilde yerleştirilmiştir (**Levha XV, Resim 18**). Balık betimi kaba işçilik göstermesine karşın kabartmada balığın gözleri ve yüzgeçleri ayrıntılı olarak verilmiştir. Balığın gözü nokta biçiminde yüzgeçleri ve kuyruk kısmı üçgen şeklinde işlenmiştir. Kuyruk kısmı ince ve dar gövdesi geniştir. Ağız kısmı sivri biçimde sonlanmakta ayrıntı yoktur. Balık betiminin uzunluğu 0,15 m. kalınlığı gövde de 0,6 m. kuyrukta 0,2 m.dir.

İkinci yüzdeki balık betimlerinden birinin sadece kuyruk ve gövde kısmının yarısı görülmektedir. Balık betiminin uzunluğu 0,15 m. kuyruk kısmı 0,3 m. dir. Balığın yüzüne ait ayrıntılar tahrip olmuştur. Cephe yüzündeki balık betimi ile benzer biçiminde sunağın üst kısmına yakın boyuna çapraz ve orantısız yerleştirilmiştir. Kuyruk kısmına ait ayrıntılar net olarak görülebilmektedir. Kuyruk kısmı üçgenimsi biçimde yukarı doğru incelerek uzamaktadır. Kuyruk iç ve dış bükey devinimlerle canlılık kazanmıştır (**Levha XV, Resim 19**).

Üçüncü yüzdeki balık betimi sunağın üst kısmına yakın boyuna çapraz ve orantısız yerleştirilmiş biçimiyle birinci ve ikinci yüzdeki balık betimleri ile benzerdir(**Levha XV,**

Resim 20). Balık betiminin kuyruk ve gövdesi dışında yüze ait uzuvlar tahrip olmuştur. Kuyruk kısmı birinci yüzdeki balığın kuyruk kısmı ile benzerlik taşımaktadır. Kuyruk kısmı ince ve dar gövdesi geniştir. Ağız kısmı sivri biçimde sonlanmaktadır. Balığın gözü nokta biçimindedir. Yüzgeçlere ait ayrıntılar tahrip olmuştur. Birinci ve üçüncü yüzdeki balık betimleri benzer özellikler gösterirken ikinci yüzdeki balık betimi farklı işlenmiş olmasıyla ayrılır. Sunak gövdesine orantılı olmayan bir şekilde yerleştirilmiş olmaları kompozisyon olarak betimlerin ortak özelliğidir.

3.3. İkonografik Değerlendirme

Silindirik gövdeli sunaklardan 2 tanesi girlandlı 1 tanesi ise yılan betimlidir. Dikdörtgen prizma gövdeli sunaklar 3 yüksek kabartmalı 2 alçak kabartma betimlidir. Silindirik gövdeli sunakların girlandları boğa başları ile betimlenmiştir. Yüksek ve alçak kabartma olarak dikdörtgen prizma gövdeli sunaklara işlenen betimler içinde; louterion, seramik kap betimleri, yapraklı çelenkler, Zeus'un yıldırım demeti ve balık betimi olmak üzere farklı bezeme örgeleriyle bezenmişlerdir. Söz konusu betimler ikonografik açıdan incelenmeye çalışılmıştır.

Kat.No.1 ve Kat. No.2'de girland bezemesi ile bezelidir. Girland, yapraklı dal, çiçek, meyva, meşe yaprağı ve meşe palamudu, sarmaşık yaprağı ve sarmaşığın yuvarlak meyvaları, çam kozalağı gibi bitkisel elemanların bir araya getirilerek taenia (kurdele) ile sarılması sonucu oluşmuş antik dönemlerde yaygın olarak kullanılan süsleme bezemesidir⁹⁶. Girland, dikdörtgen veya silindirik sunakların gövde bezemelerinde kullanılmaktadır⁹⁷. Boğa başı bezemesinin gelişiminde katkısı bulunması bakımından da önem taşımaktadır⁹⁸.

Girland bezemesinin sunaklar üzerine taşınması kült olgusunun bir sonucudur. Tamamen kurban ve kutsal alan ile bağlantılı olup süreç içerisinde yaygınlaşarak gömütlerde kullanım görmüştür⁹⁹. En eski girland bezemesinin dinsel içerikli olduğu bilinmektedir. Dinsel içerikli girland bezemesinin erken örneklerinden biri Mısır'da yeni imparatorluk döneminde görülmektedir. Söz konusu örnek Bir Teb'linin mezarında bulunan girland bezemesi nane yapraklarından meydana gelmiştir¹⁰⁰. Erkene tarihlenen bir diğer örnek M.Ö. 300 civarına tarihlenen Delphide ele geçen silindirik bir sunak üzerinde görülen girland bezemesidir¹⁰¹.

⁹⁶ Anabolu 1984,1.

⁹⁷ Kırdemir 1996,9.

⁹⁸ Napp 1930, 2.

⁹⁹ Kırdemir 1996,9.

¹⁰⁰ Kırdemir 1996,9.

¹⁰¹ Napp 1930,3.

Girlandların boğa başları tarafından taşındığı bilinen erkene tarihli girland bezemesi defne yapraklarından oluşmuştur. Sözü edilen girland bezemesi Bergama Krallığı'nın kurucusu Philetairos tarafından inşa ettirilmiş olan M.Ö. 269–263 yıllarına tarihlenen Demeter Tapınağı'ndaki baştaban üzerindeki girland bezemesidir¹⁰². Bunların dışında erken dönem örnekli sunaklar üzerinde görebileceğimiz girland motifi II. Eumenes döneminde yaptırılan Athena Nikephoros Tapınağı'nın M.Ö 197-159 propylonunun baştaban frizi üzerindedir¹⁰³.

Sonuç olarak girland bezemesi M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısında çoğunlukla dinsel amaca yönelik olarak yaygın bir şekilde süsleme örgesi olarak kullanım görmüştür. Hellenistik Dönemde sunakların girland, boğa başları, kurdele ve boncuk gibi bezekler ve mimari profiller ve figürlerle zenginleştirilmiştir¹⁰⁴. Girland motifi anıtsal mimari yapıların her türünde Hellenistik Dönem'den Roma dönemine kadar lahit ve sunaklar üzerinde kullanılmıştır¹⁰⁵.

Kat.No.1 (**Levha XVI, Resim 21**) ve Kat. No.2'de (**Levha XVI, Resim 22**) sunaklar üzerinde boğa başları bulunmaktadır. Boğa başlarının; erken Anadolu dinlerinde yaygın olarak kullanımları bilinmektedir¹⁰⁶. Boğa başları sunakların gövde bezemelerinde ve girland örgelerinin betimlenmesinde önem arz etmektedir¹⁰⁷. Doğurganlığı ve bereketi sembolize ettikleri bilinen boğa başları Neolitik dönem yerleşimlerinden biri olan Çatalhöyük'ten beri vardır¹⁰⁸. Dinsel amaçlı ilk olarak Neolitik dönem Çatalhöyük yerleşmesinin tapınak odalarının duvarlarında ve kerpiçten yapılmış sedirlerinin kenarlarında boğa başları ya da boynuzları gömülü bulunuyordu¹⁰⁹.

Minos dinin de boğa başları mimaride kutsallığı vurgulayarak “kutsama boynuzları” olarak çatı süslemelerinde kullanılmıştır¹¹⁰. Erken dönem dekoratif amaçlı kullanımı M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğinde Tarentum'da bulunan gümüş kaplarda görülür¹¹¹. Fraser; bukranon ve çelenk dekorasyonu ile oluşturulmuş düzenlemeyi Bergama anıtsal mimarisinden etkilendiğini ve kökeninin Bergama'ya bağlanmasının son derece muhtemel olduğunu söylemektedir¹¹².

¹⁰²Berges 1986, 91, Abb. 38; Fraser 1977, fig. 66 a.c; Anabolu 1984,1.

¹⁰³Kırdemir 1996,10.

¹⁰⁴Kırdemir 2000,160.

¹⁰⁵Kırdemir 1996,11.

¹⁰⁶Yakar 1974, 156.

¹⁰⁷Kırdemir 1996, 9.

¹⁰⁸Yakar 1974, 156.

¹⁰⁹Akurgal 2005,5.

¹¹⁰Yakar 1974, 157.

¹¹¹Yavis 1949, 148.

¹¹²Fraser 1977, 28.

Samothrake ve Delos'taki anıtlar üzerinde M.Ö. 3. yüzyılda boğa başları; çelenk destekçisi olarak bir metop dekorasyonu olarak tek başına oluşur¹¹³. Yavis; sunaklar üzerindeki boğa başı bezemelerinin M. Ö. 2. yüzyıldan itibaren önem kazandığını ve M.Ö. 1. yüzyıl kafataslarının boynuzlarından ayırt edildiğini bildirir¹¹⁴. Boğa başları süsleme ögesi olarak M.S.3.yüzyılda yaygınlaşır¹¹⁵.

Kat. No. 3 (**Levha XVII, Resim 23**) sunağı yılan betimlidir. Yılan betiminin erken dönemlerden bu yana sıkça kullanım görmüş olduğu yapılan araştırmalar ile kanıtlanmıştır. Antik dönemlerde eski toplumların dini inanışlarında kutsal amaçlı olarak yaygın bir biçimde önemli bir kült ögesi olan sunaklarda yılan betimlerinin kullanım gördüğü saptanmıştır.

Yılan figürünün yer altı ve ölü kültü ile bağlantısı sunaklar üzerinde yer alan yılan figürlerinden, çeşitli kabartmalardan ve cenaze vazo resimlerinde ölü sembolü olarak bilinmektedir¹¹⁶. Yılan farklı anlamlara sahip olabilir ve anlamı yılanı atfedilen tanrı veya kahramana bağlıdır. Bu; ölüm, kötülük, iktidar, terör, doğurganlık, şifa ile bağlantılı olabilir¹¹⁷. Yılanı tapınma olarak bilinen inanç, Yunan dininin, Miken uygarlığı zamanından Hristiyanlık çağına kadar durmadan kanıtlanan başlıca özelliklerinden biridir¹¹⁸. Yunanlılar yılanı tapınma konusunda eski Mısırlılarla, Samilerle ve yeryüzünün dört yanındaki ve her çağdaki ilkel halklarla aynı tutumu paylaşıyorlardı. Ölümlerin yılanlarda cisimleşmesi, insanlığın ortak kalıtı olan bir inançtır¹¹⁹. Yılan, ölü ve yeraltı ruhunu sembolize etmektedir¹²⁰. Yılan sembollerine en sık mezarlarda rastlanmaktadır¹²¹. Yılan sadece süsleme amaçlı değildi. Sunaklar üzerinde yer altı ruhunu temsil etmek için kullanılmıştır¹²².

Hellenistik dönemde Rodos, Nisyros ve Knidos' ta yılanlı sunak örnekleri bulunmaktadır¹²³. Hellenistik dönem yılanlı sunaklarının daha çok söz konusu yerleşimlerin nekropollerinden geldiği bilinmektedir¹²⁴. Yılanlar, yeraltı ruhun sembolleri olarak en sık mezarlarda karşılaşılan yılanlar Rodos sunakları üzerinde betimlenmişlerdir¹²⁵. Keramos Kat. No. 3

¹¹³Fraser 1977, 28.

¹¹⁴Yavis 1949, 148.

¹¹⁵Kırdemir 1996,12.

¹¹⁶Mitropoulou 1977, 15 vd.

¹¹⁷Mitropoulou 1977, 15.

¹¹⁸Thomson 2008, 107.

¹¹⁹Thomson 2008, 111.

¹²⁰Fraser 1977,38.

¹²¹Fraser 1977,38.

¹²²Fraser 1977,38.

¹²³Fraser 1977,38, fig.102, (a, b), fig.103, fig.104.

¹²⁴Berges 1986,84, Abb.120,Abb.121,Abb.122.

¹²⁵Fraser 1977,38.

yılanlı sunak sözü edilen Hellenistik dönem yılan betimlerinin biçem yapısına benzemektedir (**Levha XVII, Resim 24**). Yılan betiminin Kat. No. 3 sunağını kalın halka biçiminde sarması Knidos nekropolündeki Hellenistik dönemdeki yılan betimlerinin biçem özelliklerini yansıtmaları bakımından önemli bir örnektir¹²⁶.

Dikdörtgen prizma gövdeli sunaklar içerisinde; Kat. No.5 ve Kat. No. 6 sunakları aynı karakteristik bezeme özelliği göstermektedir. Sunakların ön gövde cephesinde yüksek konik ayaklı ölü yıkama kasesi olarak bilinen dinsel amaçlı kullanılan louterion kabartması (**Levha XVIII, Resim 25**) ve iki yanında amphoraya benzer kaplar vardır (**Levha XVIII, Resim 26**). Öbür dünya ile ilişkili olan louterion'lar ölü yıkamak için cenaze törenlerinde kullanılmaktadır¹²⁷. Louterion'un her iki yanında bulunan kaplar söz konusu cenaze töreninde ölü yıkama sahnesini destekler niteliktedir. seramik kapların louterion ile beraber betimlenmesi günlük kullanım kabı olmalarından ziyade kült amaçlı olarak libasyon törenlerinde kullanıldıklarına işaret etmektedir. Söz konusu seramik kaplar erken dönemlerden itibaren çokça kullanılan Amphora formuna benzemektedir.

Kat. No. 5 ve Kat. No.6 sunaklarında bulunan louterion betimi; Hitit seramik sanatında görülen meyvelik ve kutsal alanlarda kullanılmış olan kült objelerinden ilham almış olabilir ve benzerlik açısından da önemlidir¹²⁸. Kat. No. 5 ve Kat. No.6 sunaklarının üzerlerinde işlenen yüksek konik ayaklı louterion söz konusu kült objelerine benzemesi ile dikkat çekicidir. Sunaklar üzerinde bu tür dinsel amaçlı betimler kült amaçlı bir kullanıma işaret etmektedir.

Kat. No. 6 sunağının yan yüzünde yapraklardan oluşan çelenk ve çelenkten aşağı sarkan bir kuşak betimi yer almaktadır (**Levha XIX, Resim 27**). Kuşak betiminin üzerinde bir bitki motifini düşündüren motif kuşak üzerinde boyunca işlenmiş olan kabartma bezemesi işlenmiştir(**Levha XIX, Resim 28**). Bezeme hayat ağacı motifine benzerdir¹²⁹. Mitolojik bir sembol olarak birçok mucizeyi gerçekleştiren hayat ağacı birçok anlamlar taşımaktadır. Yaşam, gençlik ve ölümsüzlük anlamlarını içerir. Ölülerin ruhları hayat ağacı vasıtasıyla yerlerine yerleşebilirdi¹³⁰. Hayat ağacı ile ilgili inancın ve bunun sanat yaratmalarına konu olarak işlenmesinin ilk örneklerine M.Ö. 3 binyıldan beri Mezopotamya'da görmekteyiz¹³¹.

¹²⁶Berges 1986, 84,85, Abb. 122, K 80.

¹²⁷ Shefton 1962, 331, Plate 105.

¹²⁸ Özgüç 1988,14.

¹²⁹ Öztekin 2008, Resim. 6-7.

¹³⁰ Öztekin 2008, 23.

¹³¹ Belli 1982, 238, Resim. 4.

Tüm yapraklarını dökerek tekrar yeşil yapraklara bürünüp çiçek açıp meyve vererek yaşamı ve üretkenliği en etkileyici biçimde gösteren ağaç, kült ve bezeme unsuru olarak mimari ve küçük el sanatlarında yaygın bir biçimde kullanılmaktadır¹³².

Dikdörtgen gövdeli sunaklar içinde Kat. No.8 sunağının üzerinde Zeus'un yıldırım demeti betimlenmiştir (**Levha XX, Resim 29**). Yıldırım demeti Zeus'un simgesidir¹³³. Zeus, gök tanrısı olarak hava ile ilgili olan tüm olaylardan sorumlu bir tanrıdır. Aslında o, doğrudan yıldırımın, şimşegin, yağmurun, fırtınanın ve parlak gökyüzünün kendisidir. Antik Yunan'da olduğu gibi Anadolu'da da özellikle Helenistik Dönem'den başlayarak Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne kadar varlığını gösteren Yunan panteonu tanrıları arasında tabiat ile en çok bağlantısı olan tanrı, Zeus olmuştur. Tanrının bu bağlantısı, öncelikle adının içerdiği anlamda ve tapınım gördüğü yerleşimlerde kültünü oluşturan epitetler ile karşımıza çıkar¹³⁴.

Bergama'da bulunmuş olan Zeus Sunağı üzerinde yıldırım demeti taşımakta olan bir kartal motifi vardır¹³⁵. Zeus'un yıldırım demeti ile ilgili betimlere M.Ö 470 civarında Dodona'dan bronz bir figürün elinde yıldırım demeti fırlatmakta olan Zeus tanımlanırken Elis'ten M.Ö 420 civarına tarihlenen gümüş stater üzerinde defne yaprakları ile taçlandırılmış yıldırım demeti betimlenmiştir¹³⁶. M.Ö 550 civarına tarihlenen Olympia'dan bir kalkanın iç yüzeyine ait broz kabartma üzerine Zeus elinde yıldırım demeti işlenmiştir¹³⁷.

Zeus'un yıldırım demeti epithetine adak stelleri üzerinde de rastlamaktayız. Anadolu'da Antalya yöresinde M.S. 2. yüzyıla tarihlenen bir adak stelinin üzerinde Zeus'un yıldırım demeti işlenmiştir¹³⁸. Gök ve göksel olayların tanrısı olan Zeus, ışık saçan, yağmur yağdıran, gök gürültüsü, şimşek ve yıldırım gibi atmosfer olaylarını yaratan tanrıydı. Homeros'tan itibaren, en yaygın sıfatları "Şimşek Çaktıran" ve "Gök Gürleten" dir. Zeus'un Hellen tanrı kimliği, Anadolu'nun yerel tanrılarının kimlikleriyle birleştirilerek ve çoğu kez de, yerel epithetler verilerek, bir Anadolu Tanrısı kimliğine dönüştürülmüş ve kültleri oluşturulmuştur¹³⁹.

¹³²Çevik 1999, 335, Lev. III c-Lev. VI c-VI d.

¹³³Anadolu 1982, 2.

¹³⁴Hakman 2013,3.

¹³⁵Anadolu 1984, 2.

¹³⁶Carpenter 2002, 54, Resim 54,55.

¹³⁷Carpenter 2002, 89, Resim 96.

¹³⁸Tekoğlu 2004, 218, Resim 2.

¹³⁹Şahin 2001, 1.

Zeus, birçok epithet altında tapınım gördüğü ve en çok onurlandırıldığı tek yer Karia bölgesinde Milas'ta kentin Baş Tanrısıdır. Burada yerel tanrı Zeus'a adanmış üç büyük kutsal alan vardı ve bunlardan biri, Zeus Karios'a adanmıştı¹⁴⁰. Aynı zamanda Zeus Khrysaoreus Karia bölgesinin yerel kültlerinden biridir. Geç dönemde Karia bölgesinin koruyucu tanrısı olmuştur¹⁴¹. Zeus'un yıldırım demeti kabartma betimleri içerisinde önem arz etmektedir. Bunun nedeni söz konusu betimleme muhtemelen bu sunağın Zeus ile ilişkili bir kült alanında kullanıldığına işaret etmektedir. Keramos'da Zeus' ait bir kült yapısı tespit edilememiş olsa da Keramos'da önemli bir Zeus kültü olduğuna işaret eden mimari kalıntılar ve nümizmatik veriler bulunmaktadır. Keramos'ta Bakıcak mevkiisinde kuru ve taşlı tepe üzerinde Zeus Khrysaor'a ait olabileceği düşünülen bir tapınak yapısı tespit edilmiştir¹⁴². Söz konusu tapınağın yakın çevresinde üzerinde çift ağızlı balta kabartması bulunmuş olması tapınağın Zeus Khrysaor'a ait olabileceği düşüncesini desteklemektedir¹⁴³.

Zeus kültünün varlığı Keramos'ta sikkeler üzerinde de görülebilmektedir. Keramos sikkeleri üzerinde aynı Zeus gibi çift ağızlı balta ile mızrak taşıyan yerel bir tanrı olan genç erkek betimi görülür¹⁴⁴. Keramos'ta bulunan M.Ö 166 tarihine tarihlenen bir sikkenin ön yüzünde başında defne çelenkli Zeus olarak tanımlanırken sikkenin arka yüzünde kartal betimlenmiş olarak görülmektedir¹⁴⁵. Aynı zamanda; Karya bölgesinde Milas'ta ve çevresinde Zeus kültünün varlığı bilinmektedir¹⁴⁶. Zeus Karios olarak Karya'luların ortak tanrısı olduğu bilinmektedir¹⁴⁷. M.Ö 4. yüzyılda Zeus Karios kültünün yerini Zeus Labraundos kültüne bırakmış M.S. 1.yüzyıla kadar varlığı sürdürmüş olduğu bilinmektedir¹⁴⁸. Bu arkeolojik verilerden yola çıkarak Keramos kentinde sunaklar üzerinde Zeus'un epithetlerinin bulunması olağandır.

Kat. No. 9 sunağı üzerinde ise kabartma olarak balık betimleri işlenmiştir (**Levha XX, Resim 30**). Antik çağlarda sayıları fazlaca olan tanrı ve tanrıçalara, her biri için belirlenmiş ritüellerde evcil hayvandan, yabani hayvandan, kuşlardan hatta balıklardan kurbanlar

¹⁴⁰ Şahin 2001, 68.

¹⁴¹ Şahin 2001, 77-80.

¹⁴² Bean 1987, 54.

¹⁴³ Bean 1987, 54; Kızıl 2002, 137.

¹⁴⁴ Spanu 1997, 42,43, Res. 36.

¹⁴⁵ Spanu 1997, 33,34, Fig. 3. ,8-10.

¹⁴⁶ Laumonier 1958, 39,42.

¹⁴⁷ Laumonier 1958,42.

¹⁴⁸ Laumonier 1958,44.

sunulduğu görülmektedir¹⁴⁹. Mezopotamya'da rahiplerin kötü şeytanların saldırılarını savuşturmak ve hasta kişileri iyileştirmek için balık maskelerini kullandıkları bilinmektedir¹⁵⁰.

Balık ölümsüzlüğün sembolüdür ve Mısır'da hayatın ilahi kaynağının bir sembolü olarak balık önem teşkil etmektedir¹⁵¹. Öyle ki, Mısır'lı rahiplerin balık yemesi yasaktı¹⁵². Giritte Minos döneminde Knossos saraylarının duvarlarındaki fresklerde balık figürleri görülmektedir. Kraliçe'nin Megaronu'nda bulunan M.Ö 1700'lere tarihlenen duvar resminde küçük balıklar ve yunuslar, deniz yosunları ve deniz kestaneleri arasında yüzmektedir¹⁵³. Balık figürlerine Amorium Antik kentindeki kapı betimli mezar stelleri üzerinde de rastlamaktayız¹⁵⁴.

Yunan mitolojisinde balık, Eros, Afrodit, Apollon ve Dionysos ile ilişkilidir¹⁵⁵. Keramos'ta tapınım gören tanrılardan birinin Dionysos olduğuna dair epigrafik veriler bulunmaktadır¹⁵⁶. Dionysos adına Keramos'ta törensel şenlikler yapıldığını epigrafik veriler yolu ile bilinmektedir¹⁵⁷. Söz konusu balık betimi muhtemelen bu sunağın Dionysos ile ilişkili bir kült alanında kullanıldığına dair kanıtlar sunabilmektedir. Ancak; Keramos'da Dionysos'a ait bir kült yapısı tespit edilememiştir. Aynı zamanda balık Poseidon'unda geleneksel atribütü olarak bilinir¹⁵⁸. Poseidon Olymposlu tanrılar arasında denizi simgeleyen ve denizin mutlak hâkimi sayılarak "denizin efendisi" anlamına gelir¹⁵⁹. Denizin, göl sularının ve sularla ilgili yeryüzü olaylarının tanrısı Poseidon olarak bilinir¹⁶⁰. Mylasa'nın içinde Zeus Osogo'ya adanmış bir tapınağın varlığından söz edilir¹⁶¹. Mylasa sikkeleri üzerinde tanrı sakallı, başında kalathos taşımakta, khiton üzerine himation giymiş sağ elinde trident sol elinde ise kartalını tutar şekilde gösterilmiştir¹⁶².

---

¹⁴⁹Erginer 1997,86.

¹⁵⁰Hooke 1961, 535.

¹⁵¹Hooke 1961, 535.

¹⁵²Hooke 1961, 535.

¹⁵³ Alexiou 1991, 49.

¹⁵⁴Yaman 2006, 70, Kat.No.5, No.24, No.27.

¹⁵⁵Hooke 1961, 537.

¹⁵⁶Varinlioğlu 1986, No.10. ; Spanu 1997, 25.

¹⁵⁷Varinlioğlu 1986, No.10.

¹⁵⁸Carpenter 2002, 56, Resim 61.

¹⁵⁹Erhat 1996,251.

¹⁶⁰Agizza 2006, 129.

¹⁶¹Strabon XIV. 2.23.

¹⁶²Şahin 2001, 137,138.

Kentin denize çok yakın olması ve kentin batısından geçerek güneye akan ileride denizle birleşen Koca Çay yerleşiktir¹⁶³. Bu da Keramos halkından kişilerin muhtemelen balıkçılık ile uğraştığını düşündürmektedir. Sunak üzerinde bulunan balık betimi günlük yaşamın kutsal objelere yansması olarak da nitelendirilebilir. Tüm bu arkeolojik verilerden yola çıkılarak Kat.No.9 balık kabartması betimlemesiyle kült amaçlı bir kullanıma işaret ettiğini düşündürmektedir.

3.4. Kullanım Amaçları ve İşlevleri

Keramos'da tespit edilen silindirik ve dikdörtgen prizma gövdeli sunaklar içinde yazıtlı sunakların sınırlı olması sebebiyle sunakların kullanım amaçlarının belirlenmesinde yazıtın dışında sunakların form özellikleri incelenerek sunaklar adak ve mezar sunağı olmak üzere 2 alt başlık halinde sunulmuştur.

Sunakların taşınabilir nitelikte olmalarından ötürü zaman içinde buldukları asıl konumdan alınarak başka yerlere taşınmış olmaları şüphesizdir. Bu sebepten dolayı insitu konumları ile ilgili bilgilerimiz maalesef mevcut değildir.

3.4.1. Adak Sunakları

Kat.No.8, Kat. No.9 ve Kat. No.10 dikdörtgen sunaklar adak sunağı işlevi taşımaktadır. Kat. No.10 tek yazıtlı sunak örneğidir. Sunağın ön cephesinde yer alan yazıttan dolayı bunun bir adak sunağı olduğu anlaşılmıştır¹⁶⁴. Yazıttan sunağın Efesli bir tanrı ya da tanrıçaya adanmış olduğu anlaşılmıştır. Tanrı ya da tanrıçaya talep edilen isteğin yerine getirdiğine inanıldığı için Keramos'ta Leon oğlu Kallifannes Diogenes adıyla da bilinen kişi başhekimlik yaptığı sırada tanrı ya da tanrıçaya olan minnetini bu şekilde göstermiştir¹⁶⁵. Artemis ve Hestia Boulaia gibi tanrı ve tanrıçaların tapınımlarına adanmış olduğu anlaşılmaktadır¹⁶⁶. Yazıtta yer alan tanrı ve tanrıça isimleri, kentte tapınım gören kültürler hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

Kat. No.8 ve Kat. No.9 küçük dikdörtgen sunaklar da adak sunağı işlevi görmektedir. Kat. No.8 ve Kat. No.9 sunağını Kat. No.10 sunağından ayıran en önemli özellik söz konusu sunakların kullanım yerlerinin farklı olmasıdır. Yavis; bu tür sunakları boyutsal küçüklüklerinden dolayı özellikle evlerin içinde odalarda yer alan nişlerin içlerine

¹⁶³Varinlioğlu 1982, 66.

¹⁶⁴Hicks, 1890,127, n.11. ;Varinlioğlu 1981, 62.

¹⁶⁵Varinlioğlu 1981, 62.

¹⁶⁶Varinlioğlu 1981, 62.

yerleştirildiğini ve Zeus Herkeios kültü ile tümüyle evlerin korunmasına yönelik olduğu için evlerin avlusunda tanrıya adanmış bu tür sunaklar bulunduğu bahseder¹⁶⁷. Yavis; söz konusu sunakları tütsü ve parfüm yakmak için kullanıldığından, tapınaklarda adak nesnelere olarak kullanılmalarının yanı sıra aynı zamanda mezarlıklarda ve özellikle evlerde odalarda duvarlara nişler içine yerleştirilmiş kullanımları olduğundan söz eder¹⁶⁸. Minos ve Myken dönemlerinde kutsal mekânlarda görünen sunakların üzerlerine sunu malzemelerinden yiyecek ya da tütsü gibi sunular üzerlerine konurdu¹⁶⁹. Kat. No.8 ve Kat. No.9 sunakları Yavis'in sözünü ettiği sunakların kullanım amaçlarını taşımaktadır. Çünkü biçimsel ve ölçüsel özellikleri ile bu tür kullanımlara yakın olduğunu göstermektedirler.

Anadolu'da silindirik ve dikdörtgen formlu sunaklar yaygın olarak adak sunağı olarak kullanım görmüştür¹⁷⁰. Kat. No.8,Kat. No.9 ve Kat. No.10 küçük dikdörtgen adak sunaklarına benzer örnekler bulunur. Likya bölgesinde Artemis'e adanmış dikdörtgen adak sunakları vardır¹⁷¹. Antalya yöresinde tespit edilen M.S. 2. yüzyıla tarihlenen iki adet dikdörtgen küçük sunak adak sunağı olarak belirlenmiştir¹⁷². Mersin- Silifke civarında ele geçen Zeus'a adanmış taşınabilir dikdörtgen adak sunakları vardır¹⁷³. Anadolu dışında Atina'da İmparator Hadrian adına küçük dikdörtgen adak sunaklar bulunur¹⁷⁴. Söz konusu benzer örnekler Kat. No.8, Kat. No.9 ve Kat. No.10 ile benzer form ve işlev niteliği taşımaktadır. Keramos'ta bu tür kullanım amacı olan sunakların varlığı kentin hem kültürüne ışık tutmakta hem de diğer sunaklardan farklı bir kullanım amacı olmasından dolayı önem arz etmektedir.

3.4.2. Mezar Sunakları

Mezar sunağı işlevi gören sunaklar Kat. No.1,Kat. No.2, Kat. No.3,Kat. No.5 Kat. No.6 ve Kat. No.7 sunaklarıdır. Epigrafik veriler bulunmamasına karşın sunakların form özellikleri ve kabartma bezemelerinden yola çıkılarak benzer örnekler yardımıyla karşılaştırılarak değerlendirilme yapılmıştır.

Kat. No.1, Kat. No.2 ve Kat. No.3 silindirik formlu sunaklar mezar sunağı işlevi taşımaktadır. Mezar sunakları sembolik değerler taşımaktadır. Ölen kişi için saygı niteliğindedir. Sunak

¹⁶⁷Yavis 1949, 175.

¹⁶⁸Yavis 1949, 171,172.

¹⁶⁹Yavis 1949, 175.

¹⁷⁰Coulton 2005, 130.

¹⁷¹Korkut 2008, 727-734, Resim.1-3.

¹⁷²Gökalp-Arca 2009, 269, Resim. 9,10.

¹⁷³Şahin vd. 2010, 65-91, Resim. 5-9.

¹⁷⁴Benjamin 1963, 57, Plate 23 No. 13-14,Plate 26 No. 50-55, Plate 30 No.164.

formları sembolik olarak mezar sunakları olarak kullanılmaktadır¹⁷⁵. M.Ö.4. ve M.Ö.3. yüzyıllarda mezarlık alanlarında etkin olarak kullanılan mezar stellerine bir diğer seçenek olarak ortaya çıkmışlardır¹⁷⁶. Silindirik sunaklar Hellenistik ve Roma Dönemlerinde mezar stellerinin yerini alarak mezarlık alanlarında kullanım görmüşlerdir¹⁷⁷.

Keramos'ta kaya mezarları ve lahit mezarlar görülmektedir¹⁷⁸. Keramos'ta yer alan mezarların varlığı Kat. No.1, Kat. No.2 ve Kat. No.3 sunaklarının mezar kültürüyle bağlantılı olabileceğine işaret etmektedir. Kat. No.1, Kat. No.2 ve Kat. No.3 sunaklarının mezarların çevresinden bulunmuş olduğuna dair kanıtlar bulunmamakla birlikte mezar kültürü ile bağlantılı olabileceği kentte yerleşik bulunan mezarlardan ve lahitlerden yola çıkılarak söz konusu sunağın muhtemelen bu amaçla kullanıldıkları söylenebilir.

Kat. No.3 sunağının gövdesinde işlenen yılan betimi sunağın mezar sunağı olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim yılan betiminin yer altı ve ölü kültürü ile bağlantısını sunaklar üzerinde bulunan yılan betimlerinden ve mezar stellerinden bilinmektedir¹⁷⁹. Yuvarlak sunaklar üzerinde bulunan yılan betimli sunaklar Rodos, Nisyros ve Knidos'tan bilinen örnekleri vardır. Yılan sadece dekoratif amaçlı olarak kullanılmamıştır¹⁸⁰. Yılan betimlerine en çok mezarlarda rastlanmaktadır¹⁸¹. Sunaklar üzerinde betimlenen yılan betimleri yer altı ruhunu temsil etmek için kullanılmıştır¹⁸².

Mezar sunaklarının kullanımına ilişkin önemli bir örnek; M.S. 2. yüzyıla tarihlendirilen Efes Artemo Mezar Anıtındaki silindirik biçimli sunak, mezar sunağı işlevi taşıması açısından önemlidir¹⁸³. Güney Likya'da bulunan M.S.1.-2. yüzyıla tarihlendirilen mezar taşı silindirik formlu bir başka mezar sunağı örneğidir¹⁸⁴.

Kat.No.5,Kat. No.6 ve Kat. No.7 sunaklarının mezar sunağı işlevi taşımaktadır. Nitekim söz konusu sunaklar, Kütahya Merkez, Emet'te bulunan dikdörtgen biçimli mezar sunakları benzerlik göstermektedir¹⁸⁵. Bir diğer benzer örnek olabilecek mezar sunağı Pompeii'de

¹⁷⁵ Coulton 2005, 129.

¹⁷⁶ Fraser 1977, 19.

¹⁷⁷ Fraser 1977, 19.

¹⁷⁸ Kızıl 2002, 139,140, Resim 129,130.

¹⁷⁹ Mitropoulou 1977, 15 vd. , Fig.8, Fig.14.

¹⁸⁰ Fraser 1977,38, fig.102 a.b.

¹⁸¹ Fraser 1977,38.

¹⁸² Fraser 1977,38.

¹⁸³ Evren 2001, 53.

¹⁸⁴ French 1999-2000, 173, Resim 1.

¹⁸⁵ Drew-Bear-Demirkök-Dönmez-Türktüzün 2007, Env.No.6561, No.503, No.10556,No.34,No.6569,No.6554.

Apollon tapınağında bulunan dikdörtgen monolit sunaktır¹⁸⁶. Aynı zamanda Pedana'dan bir Roma mezar sunağında görülebilmektedir¹⁸⁷.

3.5. İşçilik ve Teknik

Sunaklar kendi aralarında form ve bezeme benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırılarak incelenmiştir. Söz konusu inceleme sonucunda işçilik ve teknik konusu aydınlatılmaya çalışılacaktır.

İncelenen silindir ve dikdörtgen formlu sunakların ortak özelliklerinden birisi tamamının mermerden olmasıdır. Aralarındaki ayırım mermerin beyaz, sarımsı ve grimsi olan rengindedir. Sunakların ön cephelerinde daha kaliteli işçilik görülür. Sunaklar üzerinde herhangi bir boya kalıntısına rastlanmamıştır.

Silindirik gövdeli sunaklar arasında en zengin bezemeye sahip olan Kat.No.1 sunağı diğer sunaklardan bu yönü ile ayrılmaktadır. Sunak tek bloktan yontulmuştur. Sunak gri-beyaz mermerdendir. Sunağın üst profili ile alt profili arasında orantı farkı yoktur. Sunağın kaide kısmı genişletilerek üst profil ile uyum sağlanmıştır. Sunağın gövdesi zımpara ile düzleştirilmiş daha sonra gövde üzerine girland bezemesi orantılı bir biçimde işlenmiştir. Girland sunak zemininden dışa taşkındır.

Kat. No.1 girlandlı sunak kaliteli bir işçilik taşımaktadır. Kaliteli işçilik en çok girlandı taşıyan boğa başlarında görülmektedir. Boğa başlarının kızgın bir yüz ifadesine sahip olması gerçekliği ve doğallığı yansıtmaktadır. Sunak üzerinde görülen dört boğa başı da aynı işçiliği sergilemektedir. Boğaların iri badem biçimdeki gözlerinin dışarı taşkın biçimde verilmesi ince işçiliklidir. Aynı zamanda boğanın kulaklarının içleri derin oyuk şeklinde işlenmesi de ince işçilik göstermektedir. Girlandı meydana getiren yapraklar ise kaba işçiliklidir. Ancak, yaprak aralarının derin oyuklar ile verilmesi ince işçilik sergilemektedir. Yaprakların dış bükey yaptığı yerde asılı duran üzüm salkımları kaba işçiliklidir. Üzüm taneleri tek tek verilmemiştir. Salkım tek bir kütle halindedir(**Levha XXI, Resim 31**). Girland'dan aşağı sarkan taeniae'lar ise ince işçiliklidir. Taenia'ların girlanddan aşağı doğru sarkarken uçşur şekilde kıvrımlarının olması ince işçiliği göstermektedir. Taenia'ların tamamında aynı işçiliği görmek mümkündür. Bunların dışında boğa başlarının kulaklarının altından sarkan stemeta (

¹⁸⁶Yavis 1949,156,Fig.41.

¹⁸⁷Wayvell 1982, 238, Fig.3-4.

boncuk) lar ise kaba işçiliktir. Boncuklar estik kaygıdan uzak kuru ve hareketsiz duruşları ile kabadır.

Kat.No.2 silindirik gövdeli sunak kaliteli işçilik gösteren bir diğer sunaktır. Sunak tek bloktan yontulmuştur. Sunak sarımsı-gri mermerdendir. Sunağın üst profili ile alt profili arasında orantı farkı yoktur. Sunağın kaide kısmı genişletilerek üst profil ile uyum sağlanmıştır. Sunağın gövdesi zımpara ile düzleştirilmiş daha sonra gövde üzerine girland bezemesi orantılı bir biçimde işlenmiştir. Girland sunak zemininden dışa taşkındır. Girland sunak zeminine iç bükey ve dış bükey kavisler ile işlenerek kaliteli bir işçilik göstermektedir.

Girlandı oluşturan yapraklar ince işçiliktir. Yaprak aralarının oyularak verilmesi ince işçiliği göstermektedir. Yaprakların her biri tek tek verilmiştir. Tek tek işlenen yapraklar aynı yöne bakmaktadır. Kaliteli işçilik sergileyen yapraklar dört girland kavsinde de aynı işçiliği sergilemektedir. Yaprakların dış bükey kavis yaptığı yerde kalın manşetler ile ayrılması ince işçilikli olduğunu göstermektedir. Girland'lara asılı duran boğa başları ise kaba işçiliktir. Boğa'nın yüzünde ayrıntılara girilmemiş. Boğanın gözleri çizgisel verilmiştir. Boğanın boynuzları ise ince işçiliktir. Boynuzun yukarı doğru sivrilmiş uçları dört boğa başında da aynı ince işçiliği görmek mümkündür(**Levha XXI, Resim 32**).

Kat. No.3 sunağı yılan betimli olması ile Kat. No. 1 ve Kat. No. 2 sunağından tamamıyla ayrılmaktadır. Yılan betimli sunak diğer sunaklar gibi tek bloktan yontulmuştur. Sunak gri mermerdendir. Sunağın gövdesi zımpara ile düzleştirilmiş daha sonra tüm gövde üzerine yılan betimi işlenmiştir. Yılan betiminde ayrıntılara girilmemiş. İnce bir işçilik söz konusu değildir. Yılanın üzerinde herhangi bir pul işleminin olmaması ince işçilikten uzak olduğunu kanıtlar niteliktedir. Yılanın başı sunağın alt kısmında kaideye yakın yerde sonlanmıştır. Yılan betiminin yüzüne ait ayrıntılar yoktur. Sunağa halka şeklinde sarılan yılan figürü sunak gövdesi üzerinde iç bükey ve dış bükey kavisler verilerek gerçeklik yansıtılmaya çalışılmıştır. Yuvarlak biçimli sunağın gövdesine kalın halka şeklinde sarılmış yılan figürü Knidos nekropolünde bulunan örneklerle benzer¹⁸⁸. Aynı zamanda; Rodos, Nisyros ve Knidos'tan gelen örneklerle benzer özellikleri taşımaktadır¹⁸⁹. İncelenen Kat. No.1- Kat. No. 2 ve Kat.No.3 sunaklarının aynı atölyeye ait olabileceğine dair işçilik, teknik ve malzemeye ait izler taşımadıkları görülmektedir.

¹⁸⁸Berges 1986,84, Abb. 122, K 80.

¹⁸⁹Fraser 1977,38, fig.102 a b, fig.103, fig.104.

Dikdörtgen prizma gövdeli sunaklar arasında en zengin bezemeye sahip olan Kat.No.5 ve Kat.No.6 sunağı diğer sunaklardan bu yönleri ile ayrılmaktadır. Sunaklarda silindirik sunaklarda olduğu gibi yontma ve oyma tekniği kullanılmıştır¹⁹⁰. Sunaklar sarımsı-gri mermerdendir. Sunakların üst profili ile alt profili arasında orantı farkı yoktur. Dikdörtgen prizma gövdeli sunakların bir yan cepheleri kaba bırakılırken ön cepheleri ve diğer iki cepheleri zımparalatılarak düzleştirilmiştir. Düzleştirilen alana yüksek kabartma betimler işlenmiştir. İşlenen betimler kaliteli işçilik göstermektedir. Betimler zeminden taşkın verilmiştir. Kat. No. 5 sunağı üzerine yontulan betimler ile Kat. No.6 kabartma betimleri aynıdır. İşçilik ve karakter yönünden benzer ve aynı ustayı işaret eden benzerlikler taşımaktadır.

Kat. No. 5 sunağının üç cephesinde kabartma betimleri yontulmuştur. Kabartma betimleri muntazam bir şekilde sunağın ön cephesinde ve yan cephelerinde işlenmiştir. Sunağın ön cephesinde yer alan louterion ve seramik kap betimleri ince işçiliklidir. Louterion yüksek konik ayaklıdır. Yukarıdan aşağıya doğru geniş olarak yontulan ayak, geniş ağızlı çanak ile uyum sağlamaktadır. Louterion'un üzerinde işlenen yivler ince işçilik gösterir. Louterion'un geniş ağızlı çanak kısmında bulunan yivlerin hareketli verilmesi ince işçiliğe işaret etmektedir. Yivlerin sunak ön cephesinde yontulan şamdan betiminde de görülmektedir. Söz konusu yivler betimler arasında uyum sağlayarak kaliteli işçilik sergilemektedirler. Louterion'un her iki yanında yontulmuş seramik kaplar da ince işçilik göstermektedir. Kapların şişkin karınlı işlenmesi ve kulplarındaki yivlerin verilmesi ayrıntıların işlendiğini göstermektedir.

Aynı kaliteli işçilik sunağın yan cephesindeki çelenk betiminde de görülmektedir(**Levha XXII, Resim 33**). Çelenk sunağın zımpara ile düzleştirilmiş zemininde dışa taşkındır. Çelengi oluşturan yapraklar ince işçiliklidir. Çelenk betiminden aşağı sarkan kuşak da ince işçiliklidir. Kuşak üzerine işlenen bitkisel bezeme ince işçiliklidir. Bitkisel bezeme tek tek işlenmiştir(**Levha XXII, Resim 34**). Sunağın diğer yan cephesinde yontulan kabartma betimi kaba işçiliklidir.

Kat. No. 6 sunağının iki cephesinde kabartma betimleri yontulmuştur. Kabartma betimleri sunağın ön ve yan cephesindedir. Sunağın ön cephesinde louterion ve seramik kap betimleri

¹⁹⁰ Bu teknik tarih içinde en eski en yaygın olanıdır. Kütle önce ana biçim elde edilmek üzere yontulur. İstenen form elde edildikten sonra büyükten küçüğe doğru aşamalı olarak ayrıntılar işlenir ve yüzey üstünde gereken son düzeltmeler yapılır. Bkz. N.Koçhan, Klasik Dönem Yunan Heykeltıraşlığı ve Heykeller, "Ders Notları" Erzurum s.2,2006.

yan cephesinde ise çelenk kabartması yontulmuştur. Kabartma betimleri sunak zemininden dışa taşkındır. Kabartma betimleri kaliteli işçiliklidir. Sunağın ön cephesine yontulan kabartma betimleri Kat. No. 5 sunağı üzerine yontulan kabartmalar ile benzerdir. Ancak, Kat. No.6 sunağın yan cephesinde yontulan çelenk kabartması ve çelenkten aşağı sarkan kuşak kabartması farklıdır. Çelenk kabartması kaba işçiliklidir. Çelenkten aşağı sarkan kuşak ince işçilik sergilemektedir. Kuşak üzerine işlenen bezeme Kat. No. 5 sunağı üzerine işlenen bezemeden farklıdır. Kat. No.6 kuşak üzerine işlenen hayat ağacı betimi işlenmiştir. Hayat ağacı betimi ince işçiliklidir.

Dikdörtgen prizma gövdeli Kat. No. 7 sunağı diğer sunaklar gibi tek bloktan yontulmuştur. Sunak beyaz mermerdendir. Sunağın üst profili ile alt profili orantılıdır. Sunağın iki cephesi yüksek kabartmalıdır. Diğer cepheler kabartmasızdır. Kabartma işlenen cepheler zımparalatılarak düzleştirilmiştir. Düzleştirilen alana yüksek kabartma betimler işlenmiştir. Betimler zeminden taşkın verilmiştir. Sunağın ön cephesinde ve yan cephesinde işlenen betimler benzerdir. Her iki cephede de çelenk kabartmalıdır. Kabartmalar kaba işçilik göstermektedir. Söz konusu kabartma betimleri tahrip olmuştur.

Dikdörtgen formlu Kat. No.8 ve Kat. No.9 sunakları diğer dikdörtgen formlu sunaklara göre küçük ölçeklidir. Sunakların cephelerine alçak kabartma betimler yontulmuştur. İki sunak arasındaki fark sunakların ön ve yan cephelerine işlenen kabartmaların farklı olmasıdır. Kat. No.8 sunağı tek bloktan yontulmuştur. Sunak gri mermerdendir. Sunağın üst profili ile alt profili orantılı yontulmuştur. Sunağın alt profili üst profil ile uyum sağlanmıştır. Sunağın tüm cepheleri zımpara ile düzleştirilmiştir. Düzleştirilen ön cepheye alçak kabartma bezeme işlenmiştir. Sunağın diğer yan cepheleri kabartmasızdır. Sunağın ön cephesinde işlenen alçak kabartma Zeus'un yıldırım demetidir. Yıldırım demeti stilize edilmiş biçimdedir. Bu yönüyle oldukça kaliteli ve ince işçilik sergilemektedir.

Kat. No.9 sunağı tek bloktan yontulmuştur. Sunak gri mermerdendir. Sunağın üst profili ile alt profili orantılı yontulmuştur. Sunağın alt profili üst profil ile uyum sağlanmıştır. Sunağın tüm cepheleri zımpara ile düzleştirilmiştir. Düzleştirilen ön ve yan cephelere alçak kabartma betimler işlenmiştir. Sunağın üç cephesi kabartmalıdır. Üç cephesine işlenen kabartmalar balık betimleridir. Balık betimleri kaba işçiliklidir. Balık betimleri kaliteli işçilik göstermemiş olsa da ön cephede işlenen balığın gözlerinin verilmesi ile ayrıntılı bir işçilik sergilemektedir. Kat. No.9 sunağının diğer iki yan yüzünde işlenen balık betimleri oldukça tahrip olduklarından işçiliği konusunda fikir yürütmek güçtür.

Kat. No.9 sunağının üst profili muhtemelen daha sonraki dönemlerde öğütme taşı olarak kullanım görmüş olabilecek bir derin bir oyuğa sahiptir. Kat. No.8 ve Kat.No.9 sunaklarının karakteristik yönden aynı atölyeyi düşündüren veriler taşıdıkları söylenebilir. Ancak; sunakların üzerindeki betimler işçilik açısından farklılıklar taşıdığı için aynı elden çıkmış denilemez.

3. 6. Değerlendirme ve Tarihleme

Sunaklar için en önemli tarihleme ölçütü kabartma betimleridir. Bu kabartma betimleri kullanımda oldukları dönemin özelliklerini yansıtmaları nedeniyle önem arz etmektedir. Sunaklar üzerinde yapılan tarihleme kronolojik olarak verilmeye çalışılmıştır.

Silindirik gövdeli 3 kabartmalı sunak değerlendirilmiştir. Kat. No.1 ve Kat. No.2 ana bezeme unsuru olarak girland düzenlemesine sahiptir. Söz konusu sunaklarda tarihlemeye yardımcı olacak veriler girland düzenlemeleri ve girland taşıyıcıları olarak tarihlemeye önem arz eden boğa başlarıdır. Kat. No.3 ana bezeme unsuru yılan kabartmasıdır. Yılan betiminden yola çıkılarak tarihlendirilmeye çalışılacaktır.

Kat. No.1, sunak gövdesine asılan girlandlar sunağı bir friz kuşağı gibi sarmaktadır. Girlandı oluşturan yaprakların içleri oyularak verilmesi doğal bir nitelik kazandırmıştır. Yapraklar donuk ve kuru havalardan kurtularak gerçekliğe yaklaşmıştır. Girlandları alt ve üstünden saran kalın kurdeleler ve boğa başlarını bezeyen yuvarlak boncuklar uçuşur şekilde değişik hareketlerle aşağı sarkıtılmıştır. Kat. No.1 söz konusu taşıdığı özellikler ile Hellenistik dönem örneklerine benzemektedir¹⁹¹. Girland meyvelerin az olması ve daha çok yapraklardan oluşması ile Kat. No.1 sunağı Bodrum'dan gelen silindirik gövdeli Hellenistik dönem örnekleri ile benzerlik göstermektedir¹⁹².

Kat. No.1'de tarihlemeye önem arz eden diğer örge girlandları taşıyan boğa başlarıdır. Kat. No.1, boğa başları Hellenistik dönem biçim özelliklerini taşımaktadır. Bunun nedeni; M.Ö. 2. ve 1. yüzyıllarda boğa başları daha doğal özellikler taşımaktadır. İri boyutlu olan boğa başları burun delikleri, gözler, kulak ve boynuzları detaylandırılarak verilmiştir¹⁹³. Kat. No. 1 boğa başlarındaki gözlerin dışa taşkın iri ve göz çevrelerinin kazıma ile plastikleştirilerek verilmesi burun çıkıntısının keskin hatlarla verilmesi M.Ö 2. yüzyıla tarihlenen örneklerle benzerdir¹⁹⁴. Boğa başlarındaki kulakların içlerinin derin oyuk biçiminde olması kulak hizasında aşağı sarkıtılan uçları püsküllü boncukların ve kurdelelerinin uçuşur şekilde işlenmesi Bodrum müzesinde sergilenen M.Ö 2. yüzyıla tarihlenen örneklerde görülmektedir¹⁹⁵. Kat. No. 1 boğa başları göz çevreleri kazıma ile plastikleştirilerek iri badem

¹⁹¹Berges 1986,Abb. 30 b - 31.b; Fraser 1977, fig. 59 c.

¹⁹² Kırdemir 1996, 21, Levha 17 a.b.

¹⁹³Fraser 1977, 27.

¹⁹⁴ Berges 1986, Abb.103 a. Abb.103 b.

¹⁹⁵Berges 1986, Abb.103 a.b. ; Fraser 1977, fig. 59c. ,fig. 60 b.

şeklinde dışarı taşkın olması ile benzer özellikte Iassos'ta bulunan örnekler ile benzerdir¹⁹⁶. Sözü edilen özellikleri ile Kat. No. 1 girlandlı sunak, Antalya müzesinde sergilenen silindirik gövdeli örnekler ile benzerlikler taşımaktadır¹⁹⁷.

Kat. No. 2, Kat. No.1'den farklı girland düzenlemesine sahiptir. Yalın ve sade bir düzenleme görülür. Girland tamamıyla yapraklardan ve boğa başlarından oluşur. Girland yaprağının ince yapısı, meyvelerin olmayışı, hantal bir görünüme sahip olmamaları ile Hellenistik dönem örneklerine benzemektedir. Hellenistik dönem girlandlarının ince yapraklardan yapılmış bilinen örnekleri bulunmaktadır¹⁹⁸. Kat. No. 2, ince ve narin yaprak yapısı ve yapraklarının kalınlığı değişmeksizin devam etmesi ile Lindos ve Rhodos'tan gelen Hellenistik dönem örnekleri ile benzerlik göstermektedir¹⁹⁹.

Kat. No.2'de tarihlemeye önem arz eden diğer örge girlandları taşıyan boğa başlarıdır. Kat. No.2, boğa başları Hellenistik dönem biçem özelliklerini taşımaktadır. Bunun nedeni; M.Ö. 2. ve 1. yüzyıllarda boğa başları daha doğal özellikler taşımaktadır. İri boyutlu olan boğa başları burun delikleri, gözler, kulak ve boynuzları detaylandırılarak verilmiştir²⁰⁰. Kat. No. 2 boğa başlarındaki gözlerin dışa taşkın iri ve göz çevrelerinin kazıma ile plastikleştirilerek verilmesi burun çıkıntısının keskin hatlarla verilmesi M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen örneklerle benzerdir²⁰¹. Söz konusu tarihlemeye girland düzenlemesi ve boğa başı örgelerine bakılarak değerlendirilen Kat. No.2 sunağı incelendiğinde Hellenistik dönemden olmalıdır.

Kat. No. 3 sunağında tarihlemeye yardımcı olan yılan betimidir. Fraser; yılan bezemeli sunakları "yılanlı sunak" olarak adlandırarak Hellenistik dönem Rodos, Nisyros ve Knidos'ta bilinen örnekleri olduğundan bahseder²⁰². Berges; "Hellenistische Rundaltare Kleinasiens" adlı çalışmasında sunakları bölgesel niteliklerine ve türlerine göre üç ana bölüm içinde " Kos, Rodos ve Yılanlı Sunaklar" olmak üzere incelemiştir²⁰³. Kat. No. 3 yılanlı sunak Hellenistik dönem yılan betimlerine benzemektedir. Bunun nedeni; Kat. No. 3 yılanlı sunak, Fraser ve Berges'in bildirdiği Hellenistik dönem yılanlı sunakları ile benzerdir²⁰⁴.

¹⁹⁶ Kırdemir 1996, Levha 21 a.b.

¹⁹⁷ Berges 1986, Abb.96 b-c.

¹⁹⁸ Anadolu 1984,2.

¹⁹⁹ Berges 1986, Abb. 34, Abb. 40-42.

²⁰⁰ Fraser 1977, 27.

²⁰¹ Berges 1986, Abb.103 a. Abb.103 b.

²⁰² Fraser 1977,38.

²⁰³ Berges 1986,60-85.

²⁰⁴ Fraser 1977,38, fig. 102, a-b, fig.103,fig.104. ; Berges 1986,84, Abb. 120-121, Abb. 122-125.

Kat. No. 3 sunağın gövdesine uygun bir şekilde tüm gövdeyi alt profilden üst profile kadar kalın halka şeklinde sarılmış yılan kabartması Knidos nekropolünden, Rodos ve Nisyros'tan gelen örneklerle benzer özellikleri taşımaktadır²⁰⁵. Kat. No. 3, yılan kabartmasına iç bükey ve dış bükey kavislerle hareket verilmesi Knidos nekropolündeki Hellenistik dönem yılan betimlerine benzer bir örnektir. Bir diğer örnek Kedrai'de Apollon kutsal alanından gelen silindirik gövdeli yılanlı sunak Kat. No. 3 yılanlı sunak ile benzer özellikler taşımaktadır²⁰⁶.

Dikdörtgen prizma gövdeli Kat. No. 5 Kat. No. 6 Kat. No. 7 Kat. No. 8 ve Kat. No. 9 sunaklarına tarihlemeye yardımcı olacak veriler sunakların kullandıkları dönemin özelliklerini yansıtan formları ve kabartma bezemeleridir. Kat.No.10 sunağına ise epigrafik veriler tarihlemeye yardımcı olmuştur.

Kat. No. 8 ve Kat. No. 9 küçük dikdörtgen prizma gövdeli sunakları tarihlemeye kabartma betimleri ve form özellikleri ölçüt alınmıştır. Kat.8 ve Kat.9 küçük dikdörtgen sunakları 0.30 m. ve 0.20 m. arasında değişen yüksekliklere, 0.20 m. ve 0,22 m. arasında değişen kare biçimli üst yüzeye sahiptirler. Yavis; 0.30 m. veya 0.20 m.den az bir üst yüzeye sahip olan sunakları "Arula" olarak tanımlamıştır²⁰⁷. Kat. No. 8 ve Kat. No. 9 sunakları arula formu sunaklar ile benzerlik göstermektedir²⁰⁸. Hellenistik ve Roma dönemlerinde Thera, Miletos, Delos ve Pompeii'de tespit edilen örnekleri bulunur²⁰⁹. Pompeii'de Hellenistik döneme tarihlenen arula olarak tanımlanan dikdörtgen biçimli küçük boyutlu sunak örnekleri bilinmektedir²¹⁰.

Kat. No. 8 sunağının cephe yüzünde Zeus'un yıldırım demeti işlenmiştir. Tarihleme yapılırken söz konusu kabartma önem arz etmektedir. Zeus'un yıldırım demeti sembolünün Hellenistik Dönemden itibaren kullanıldığı bilinmektedir²¹¹. Bergama'da bulunmuş Hellenistik döneme tarihlenen kare tabanlı dikdörtgen bir sunak üzerinde yıldırım demeti taşıyan bir kartal betimlenmiştir²¹². Kat. No. 9 sunağında balık betimleri bulunur. Balık ölümsüzlüğün sembolüdür ve ilahi kaynağının bir sembolü olarak balık motifi Helenistik

²⁰⁵Berges 1986,84,Abb. 122, K 80. ; Fraser 1977,38, fig.102 a-b,fig. 103, fig.104.

²⁰⁶Diler 2007, 55 .

²⁰⁷Yavis 1949, 171.

²⁰⁸Vafopoulou-Richardson 1982, Plate XI a.b.

²⁰⁹Yavis 1949, 171.

²¹⁰Yavis 1949, 176, Fig.80, Fig.81.

²¹¹Özbay 2010, 100.

²¹²Anadolu 1982, 2, Resim 13. ; Yavis 1949,159, Fig. 42.

dönemde geliştirilmiştir²¹³. Kat. No. 8 ve Kat. No. 9 küçük dikdörtgen formlu sunaklar muhtemelen Hellenistik Dönem içerisinde değerlendirilebilir.

Kat. No. 5, Kat. No. 6 ve Kat. No. 7 sunakları benzer form ve bezemelere sahiptir. Sunakların tarihlenmeleri yapılırken benzer özellikleri dikkate alınacaktır. Kat. No. 5, Kat. No. 6 ve Kat. No. 7 sunağı ile M.S 2. yüzyıla tarihlenen Kütahya Merkez, Kemer Hamamı'nda bulunan dikdörtgen biçimli sunaklar form yönünden benzerlik göstermektedir²¹⁴. M.S 3.yüzyıl'a tarihlenen Denizli Müzesindeki dikdörtgen gövdeli kare tabanlı sunak form olarak benzerlik göstermektedir²¹⁵. Aynı zamanda Antalya Müzesinde bulunan M.S. geç 2. yüzyıl'a tarihlenen dikdörtgen prizmalı sunaklar da benzer form özellikleri gösterir²¹⁶. Bergama'da bulunmuş İmparator Augustus dönemine tarihlenen dikdörtgen formlu sunak Kat. No.5,Kat. No. 6 ve Kat. No. 7 dikdörtgen formlu sunakları ile benzerlik göstermektedir²¹⁷. Bu benzer örnekler ışığında Kat. No.5,Kat. No.6 ve Kat.No.7 sunakları Roma İmparatorluk dönemi içerisinde değerlendirilebilir.

Kat. No.10 sunağı 1978-1979 yılları arasında Karya bölgesi yüzey araştırması sırasında Keramos'ta epigrafi uzmanı E. Varinlioğlu tarafından tespit edilmiştir. Sunağın sadece ön cephesinde 10 satır minnet içerikli adak yazıtı bulunmaktadır. Üzerindeki adak yazıtından yola çıkılarak Varinlioğlu sunağı; yazı karakterinden ötürü M.S. 3. yüzyıl başlarından hemen önceye tarihlenmektedir²¹⁸.

²¹³Hooke 1961, 535.

²¹⁴Drew-Bear-Demirkök-Dönmez-Türktüzün 2007, Env.No.6561, Env.No.503.

²¹⁵Anadolu 1984, 3, Resim 1, Kat.No.5.

²¹⁶Kırdemir 1996, 34-35, Lev. 43a-b, Lev. 44a-b.

²¹⁷Radt 2002, 197, Resim 140.

²¹⁸Varinlioğlu 1981,62-63, Tafel VI, Nr.2.

SONUÇ

Tez çalışmasında ortaya çıkan en önemli sonuç Keramos'ta çalışma konusunu oluşturan sunakların farklı form ve bezemelere sahip olmasıdır. Bu bakımdan form ve bezemeler yoluyla birçok sonuç elde edilmiştir. Sunaklar gövdelerinin şekillendirilmesine bağlı olarak silindirik ve dikdörtgen prizma gövdeli olarak ikiye ayrılmıştır. Tez konusunu oluşturan sunakların Rhodos ,Kos ve Lindos da yoğun olarak kullanılan örnekler ile benzerlik taşıdığı saptanmıştır. Aynı zamanda Karia bölgesindeki diğer antik kentlerden Iassos, Kedrai ve Knidos'dan gelen örnekler ile yakın benzerliği görülmektedir.

Keramos'taki sunaklar üzerinde işlenen kabartma betimleri çeşitlilik açısından önemlidir. Çalışmada sekiz adet kabartmalı sunak tespit edilmiştir. Kabartma betimleri ölü kültü ve tapınım ile ilgili olarak dinsel amaç için kullanılmıştır. Betimler arasında kullanılan boğa başlarının bitkisel örgeler ile sunaklar üzerine işlenmesi, kabartmaların dini tapınım ile ilgili olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ölü kültü ile yakından ilişkili olan yılan betiminin de sunaklar üzerinde görülmesi aynı dinsel amaca hizmet ettiğini göstermektedir. Ölü kültüründe kutsal olarak kabul gören varlıkların sunaklara yansması olarak da kabul edilebilir. Aynı zamanda Tanrıların insanlara iyi davranması ve insanları kötü durumlardan koruması amacıyla insanlar Tanrılara şükranlarını ve saygılarını dile getirmiştir. Keramos'taki bir sunak üzerinde Zeus'un yıldırım demetinin bulunması Tanrıya şükran ve saygı duyulduğunu gösteren en güzel örneklerden birisidir. Ayrıca sunak üzerindeki betim Zeus kültürünün Keramos'taki varlığına işaret etmektedir. Sunaklar üzerinde işlenen kabartma betimleri Rhodos ve Karia bölgesi örnekleri ile yakın benzerlik taşımaktadır.

Silindirik ve dikdörtgen prizma gövdeli Keramos sunaklarının hangi amaçla nerelerde kullanıldıkları önemli sorulardan biri olmuştur. Sunakların formları, bezemeleri ve yazıtı temel alınarak adak ve mezar sunağı gibi kullanım amacı olan sunaklar olduğu anlaşılmıştır. Sunakların Keramos nekropolünde, tapınak alanlarında ve evlerde kullanılmış olabileceğini söylemek yanlış olmaz. Keramos'ta bu tür kullanım amacı olan sunakların varlığı kentin ve Karia bölgesinin kültüne ışık tutması açısından önem teşkil etmektedir.

Sunaklar Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemi arasında tarihlendirilmiştir. Yazıtlı olan örnek ise M.S. 3.yüzyılın başlarına tarihlendirilmiş ve bu haliyle çalışma konumuzu oluşturan sunaklar içerisinde en geç tarihli olanıdır.

KATALOG

Kat. No 1: Resim 1, Çizim 1.

Env. No: 07KRM 15

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi, Yeni Belediye Binası. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Koyu Gri Mermer

Ölçüleri: Yük. 0,68 m. Üst Çap. 0,53 m.

Alt Çap. 0,51 m. Gövde Çap. 0,48 m.

Durum ve Tanım: Üst ve alt profilde önemli kırıklar var. Kabartmalarda aşınmalar ve önemsiz kırıklar görülmekte. Gövde önemsiz aşınmalar dışında sağlam durumda. Silindirik gövdeli alçak sunu tablalı. Üst profil; ortada ince bilezik silme ile bölümlenmiş iç bükey ve altındaki dış bükey profille gövdeye geçilir.

Alt profil; çift spira, altındaki trokhilos profili ardından dairesel yayvan torus profilli ile sonlanır. Silindirik gövdeli sunak 4 girland kavsi ile bezenmiştir. Silindirik gövdeli sunağın girlandları yaprak ve meyveden oluşmuştur. Yaprığın tamamının uzunluğu 1.15 m. kalınlığı 0,13 m.dir. Yaprığın kalınlığı değişmeksizin devam eder. Akanthus yaprağı 0,5 m. dışa çıkıntılıdır. Yaprakların dış bükey yaptıkları yerde belli aralıklarla kalın manşetler sıkılmıştır. Manşetlerin araları 0,13 m. ile 0,8 m. arasında değişir. Girland ortasına iri üzüm salkımları asılıdır.

Girland taşıyıcıları iskelet kafataslı boğa başlarından oluşmuştur. Boğa başlarında boynuz ve kulaklar girlanda taşırılmış. Boynuzlar başın üzerinde küçük yukarı doğru konumlanan ve dışa doğru kavis yapar biçimde işlenmiş. Boğa başlarının gözleri iri dışa taşkın badem biçiminde ağız küt şekilde sonlanmıştır. Girlanda yaslanan boğa başının küçük kulaklarının içleri derin oyuk biçimdedir. Boğa başlarında alında ince bir manşet ve kulak arkasından sarkan uzun yassı stemetalar ile süslenmiştir. Teneiae girland uçlarını arkadan sararak uçuşur şekilde zeminde sallandırılmıştır. Taşıyıcı boğa başlarında kızgın yüz ifadesi vardır. Boğa başları anatomik yapıya uygundur. Sunağın üst kısmında 0,15 m. X 0,13 m. boyutlarında dikdörtgen bir oyuk bulunur.

Kat. No 2: Resim 2, Çizim 2.

Env. No:

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi, Yeni Belediye Binası. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Sarımsı Mermer

Ölçüleri: Yük. 0,61 m. Üst Çap. 0,40 m. Alt Çap. 0,46 m. Gövde Çap. 0,40 m.

Durum ve Tanım: Önemsiz aşınma ve kırıklar dışına iyi korunmuştur. Üst profil; ince bilezik silme iç bükey ardından ortada kalın yüksek bilezik silme ile bölümlenmiş iç bükey ve altındaki dış bükey profille gövdeye geçilir. Alt profil; tek spira altındaki trokhilos profili iç bükey profil dairesel alçak plinthos ile sonlanır.

Silindirik gövdeli sunak 4 girland kavsinden meydana gelmiştir. Silindirik gövdeli sunak tamamen yaprak girlandlardan oluşur. Yapraklı girland bezemesi sunak gövdesinin üst kısmında orantılı bir biçimde konumlandırılmıştır. Alt profilden 0,18 m. yukarıda üst profilden dış bükey yapan yerde 0,6 m. iç bükey yapan yerde 0,17 m. aşağıda simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. Yaprak 0,3 m. dışa çıkıntılıdır. Yaprığın tamamının uzunluğu 1,20 m. kalınlığı 0,4 m.dir.

Girlandlar salt sivri yapraklardan yapılmaya aşağı sarkan orta noktalarında kalın manşetler ile sıkılmış. Uçları sivri yapraklar girland uçlarından karşılıklı boğa başlarının ortasına yönlendirilmiştir. Girlandı oluşturan boğa başları yüzeysel fakat doğal bir şekilde sunulmuştur. Boğa başlarında kulaklar ve boynuzlar vurgulanmış yüze ait diğer ayrıntılar belirtilmemiştir. Boynuzlar başın üzerinde küçük yukarı doğru konumlanan ve dışa doğru kavis yapar biçimde işlenmiş, kulaklar içleri çizgisel kazıma biçiminde plastik bir yapıda işlenmiştir. Boğa başının kulakları ve boynuzları başın üzerinde bulunan manşete yaslanmıştır. Boğanın gözleri çizgisel kazımlarla verilirken burun delikleri hafif oyulmuş burun ve ağız küt bir yapı ile sonlanmıştır.

Kat. No 3: Resim 3, Çizim 3.

Env. No: 07KRM 67

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi, Yeni Belediye Binası. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Koyu Gri Mermer

Ölçüleri: Yük. 0,63 m. Üst Çap. 0,21 m. Alt Çap. 0,44 m. Gövde Çap. 0,44 m.

Durum ve Tanım: Kötü durumdadır.

Profillerde önemli kırıklar. Gövdenin bir bölümünde önemli kopmalar vardır. Sunağın tüm gövdesinde önemli çatlaklar bulunur. Çatlaklara bağlı olarak yılan betiminde önemli aşınmalar vardır. Korunan üst profil tek spira ile iç bükey profil verilerek gövdeye geçilir. Alt profil tahrip olmuştur. Silindirik

gövdeli sunağın gövdesine uygun bir şekilde tüm gövdeyi alt profilden üst profile kadar kalın halka şeklinde sarılmış yılan betimi vardır. Yılanın boyutu sunak gövdesinin kalınlığına bağlı olarak işlenmiştir. Yılan betimi kuru, tekdüze ve yüzeysel işçilik göstermesine karşın gerçekliği yansıtmaktadır. Yılan betiminin kalınlığı değişmeksizin alt profilden üst profile doğru iç bükey ve dış bükey hareketlerle canlılık verilmeye çalışılmıştır.

Kat. No 4: Resim 4, Çizim 4.

Env. No: 07KRM 60

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi,
Ören Beldesi, Merkez Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Koyu Gri Mermer

Ölçüleri: Yük. 0,65 m. Üst Çap . 0,40 m.

Gövde Çap.0,47 m.

Durum ve Tanım: Üst profilde küçük kırıklar sunağın gövdesinde önemsiz aşınmalar dışında iyi korunmuştur. Üst profil kalın düz bir silme sonrasında ince bilezik silme ile gövdeye geçiş. Alt profilinde mimari geçiş ögesi bulunmamaktadır. Silindirik gövdeli sunağın gövdesi düzleştirilmiş herhangi bir süsleme ögesi bulunmamaktadır. Ortasında dübel deliği bulunmaktadır.

Kat. No 5: Resim 5, Çizim 5.

Env. No: 07KRM 27

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi, Yeni Belediye Binası Bahçesi. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Beyaz Mermer

Ölçüleri: Yük. 1,01 m. Üst Gen.0,53 m. Alt Gen.0,51.5 m. Gövde Gen. 0, 48 m.

Durum ve Tanım: Üst ve alt profillerde kırılmalar dışında iyi korunmuştur. Dikdörtgen prizma gövdeli sunağın ön cephesinde işlenen yüksek kabartma betimlerde önemsiz kırılmalar var. Sunağın yan cephesinde çelenk bezemesinde ve çelenkten aşağı sarkan kuşakta az miktarda aşınmalar. Üst profilde gövdeden yukarıya doğru sırasıyla; iki dışbükey sonrasında dar düz silme ardından iç bükey profil sonrasında geniş düz silme ve sonra tekrar dış bükey profil sonrası geniş düz silme, sonrasında dar düz silme iç bükey profil, en üst tepe profili iç bükey profil ve dar silme sonrasında akroter. Alt profil gövdeden aşağıya doğru iç bükey profil sonrasında geniş düz silme, iç bükey ardından dar düz silme sonrasında iç bükey profil ve geniş düz silme ile sonlanmaktadır. Dikdörtgen prizma gövdeli kare tabanlı sunağın üç cephesi yüksek kabartmalıdır. Cephe yüzünde yüksek kabartmada yüksek konik ayaklı yivli louterion işlenmiş. Louterion her iki yanında şişkin karınlı, ağızdan kulplu, yüksek kaideli seramik kaplar vardır. Seramik kabın yanında aşağıdan yukarı doğru daralan, yivli kuşaklara bölünmüş şamdan betimi. Diğer cephede çelenk ve çelenkten aşağı doğru sarkan kuşak betimi işlenmiştir. Kuşak betimi bitkisel motifler ile süslenmiştir.

Kat. No 6: Resim 6, Çizim 6.

Env. No: 07KRM 28

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi, Yeni Belediye Binası Bahçesi. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Beyaz Mermer

Ölçüleri: Yük. 1,01 m.

Durum ve Tanım: Üst profilde büyük oranda kopmalar mevcut. Eserin arka cephesinde de ciddi kopmalar mevcut neredeyse eserin arka tarafının yarısı tahrip olmuştur. Korunan üst profil iç bükey profil sonrasında ince düz silme ardından iç bükeyle profile gövdeye geçiş. Alt profil iç bükey profil sonrası geniş düz silme bitiminde iç bükey profile geçilen dar düz silme iç bükey profil sonrasında düz silmeyle sonlanır. Dikdörtgen prizma gövdeli kare tabanlı sunağın gövdesinin iki cephesinde yüksek kabartmalar bulunmaktadır. Cephe yüzünde yüksek kabartmada yüksek konik ayaklı yivli louterion işlenmiş. Louterion her iki yanında şişkin karınlı, ağızdan kulplu, yüksek kaideli seramik kaplar vardır. Seramik kabın yanında aşağıdan yukarı doğru daralan, yivli kuşaklara bölünmüş şamdan betimi. Diğer cephede çelenk ve çelenkten aşağı doğru sarkan kuşak betimi işlenmiştir. Kuşak betimi bitkisel motifler ile süslenmiştir. Bitkisel motif hayat ağacı motifine benzemektedir.

Kat. No 7: Resim 7, Çizim 7.

Env.No:

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi, Yeni Belediye Binası Bahçesi. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Beyaz Mermer

Ölçüleri: Yük. 0,66 m. Alt Gen. 0,54 m. Gövde Gen. 0,50 m.

Durum ve Tanım: Üst ve alt profillerde önemli kopmalar gövdede aşınımlar ve kırıklar mevcut. Sunağın gövdesinde bulunan çelenk bezemesinde ve çelenkten aşağı sarkan yaprak bezemesinde önemli miktarda aşınımlar mevcut. Eser bu tahribatlar dışında sağlam durumdadır. Alt profil sırasıyla, iç bükey ardından dış bükey sonrasında düz bir silme çıkıntılı düz kaide ile sonlanır. Dikdörtgen prizma gövdeli sunağın iki cephesinde yüksek kabartmalıdır. Eserin üç cephesi düzleştirilmiştir. Arka cephesi kaba bırakılmış. Sunağın ön ve yan cephesi çelenk bezemesi ve çelenkten aşağı sarkan yaprak bezemesi ile süslüdür. Çelenk taşıyıcısı olarak yaprak bezemesi kullanılmıştır.

Kat. No 8: Resim 8, Çizim 8.

Env. No: 07KRM 34

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi,
Yeni Belediye Binası. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Koyu Gri Mermer

Ölçüleri: Yük. 0,30 m. Üst Gen.0,22 m.

Alt Gen.0,22 m. Gövde Gen. 0,19.5 m.

Durum ve Tanım: İyi korunmuştur. Ön cephesinde bulunan alçak kabartma üzerinde önemsiz aşınımlar var. Üst profilde ve alt profilde küçük boyutlu kırıklar var. Üst profil kaide ile benzer profile sahiptir. Üst profil düz bir silme sonrasında iç bükey yaparak gövdeye geçiş. Alt profil düz bir silme sonrasında iç bükey yaparak gövdeye geçişle sonlanır. Sunağın üst kısmı düz bırakılmıştır. Üst profil kaide ile benzer profile sahiptir. Üst ve alt profil geçişleri tek kademelidir. Küçük dikdörtgen formlu kare tabanlı sunağın ön cephesinde alçak kabartma bulunmaktadır. Yan cepheler kabartmasızdır. Yan cepheler düzleştirilmiş boş bırakılmıştır. Kabartma bulunan ön cephede düzleştirilmiş sonrasında alçak kabartma olarak stilize edilmiş Zeus'un yıldırım demeti işlenmiştir.

Kat. No 9: Resim 9, Çizim 9.

Env. No: 07KRM 39

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi, Yeni Belediye Binası. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Koyu Gri Mermer.

Ölçüleri: Yük. 0,30 m. Üst Gen.0, 22 m. Alt Gen. 0,20 m. Gövde Gen. 0,22.5 m.

Durum ve Tanım: Kötü durumdadır. Üst profil ve alt profilde kırıklar ve kopmalar var. Üç cephesinde alçak kabartmalarda aşınımlar ve kırıklar var. Üst profil tahrip. Alt profil dış bükey sonrası düz silme ile sonlanır. Kare tabanlı küçük dikdörtgen formlu sunağın 3 cephesinde balık kabartmaları bulunmaktadır. Arka yüz kaba bırakılmıştır. Cephe yüzündeki balık betimi ile diğer yan cephelerdeki balık betimleri farklı işçilik göstermekte. Cephe yüzündeki balık betiminde balığın gözleri ve yüzgeçleri ayrıntılı olarak verilmiştir. Sağ ve sol yan yüzlerde bulunan balık betimi kuru bir işçilik göstermekte cephe yüzündeki balık betimi kadar ayrıntılar verilmemiştir. Üst profilde 0,11 m. çapında bir oyuk bulunmakta. Bu oyuk öğütme taşı işlevi görerek devşirme olarak kullanılmış olabilir.

Kat. No 10: Resim 10, Çizim 10.

Env. No:07KRM 23

Bugünkü Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi, Yeni Belediye Binası. Orijinal konumu bilinmiyor.

Malzemesi: Koyu Gri Mermer.

Ölçüleri: Yük. 0,60 m. Üst Gen. 0,33 m. Alt Gen. 0,36.5 m. Gövde Gen. 0,26 m. Harf Yük. 0,025 m.

Durum ve Tanım: Üst ve alt profilde küçük boyutlu kırıklar var. Gövde üzerinde önemsiz aşınmalar dışında iyi korunmuştur. Dikdörtgen prizma gövdeli sunak. Üst profil, geniş üst düz silme üzerinde akroter sonrasında alt düz geniş silme çıkıntı yaparak gövdeye doğru genişleyerek devam eder. Alt profil geniş düz silme sonrasında iç bükey sonrasında alt düz dar silme çıkıntı yaparak tabanda sonlanır. Cephe yüzünde 10 satırlık yazıt bulunur.

Epigrafik Veri:

καλλιψνης λε-

οντος σ μα i Διογε

νης σ αρχιατρς

ευαμενος εν

Εφεσψ υπερ εμαυ

του μαι Ερμοδωρου

του στεφανηφδρου

μαι Ερμοφαντου μαι

υπερ των ιδιεν παν- των σιψ επιδψ

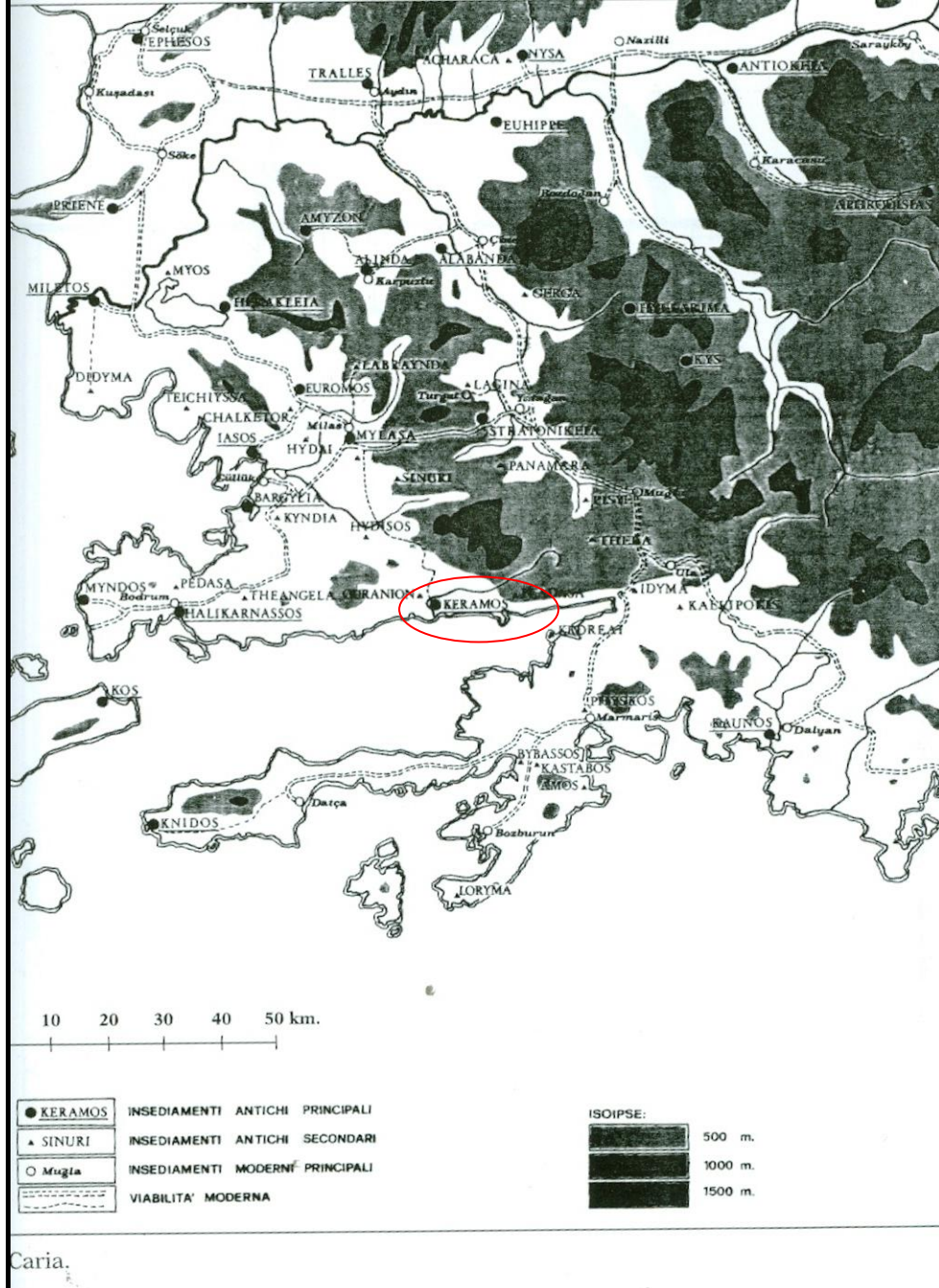
χαριστηριον.

Tercümesi : “Leon oğlu Kallifannes, Diogenes adıyla da bilinen kişi başhekimlik yaptığı sırada Ephesus'ta kendisi için ve hali hazırda stephanephorosluk görevini yapmakta olan Hermodoros için ve ailesi için Teoepekio duaları işiten tanrı için duyduğu memnuniyet karşısında bu minnet adağını sundu”.

LEVHALAR

LEVHA I

Harita 1: Karia Bölgesi'nde Keramos Antik Kentinin yeri.

LEVHA II

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

LEVHA VI

Resim 5

Resim 6

LEVHA VIII

Resim 7

LEVHA IX

Resim 8

LEVHA X

Resim 9

LEVHA XI

Resim 10

LEVHA XII

Resim 11

Resim 12

Resim 13

LEVHA XIII

Resim 14

Resim 15

LEVHA XIV

Resim 16

Resim 17

Resim 18

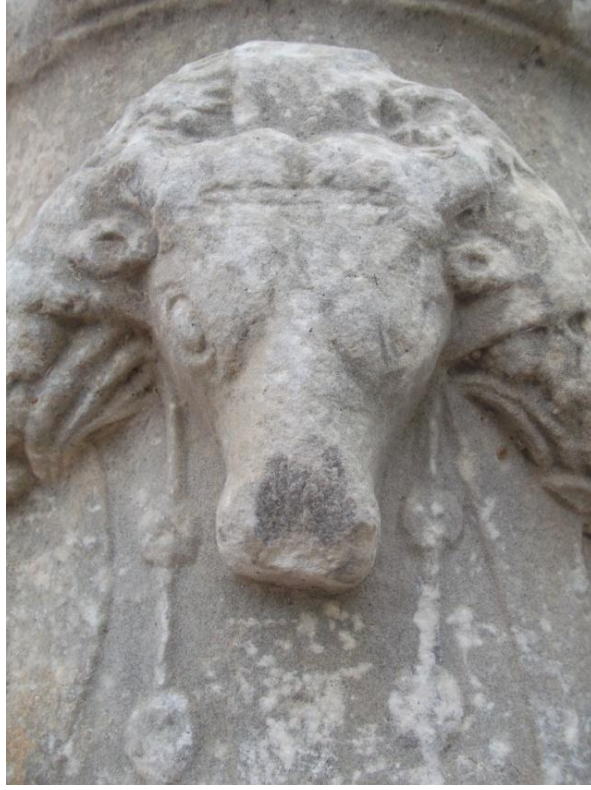

Resim 19

Resim 20

LEVHA XVI

Resim 21

Resim 22

LEVHA XVII

Resim 23

Resim 24

LEVHA XVIII

Resim 25

Resim 26

LEVHA XIX

Resim 27

Resim 28

Resim 29

Resim 30

Resim 31

Resim 32

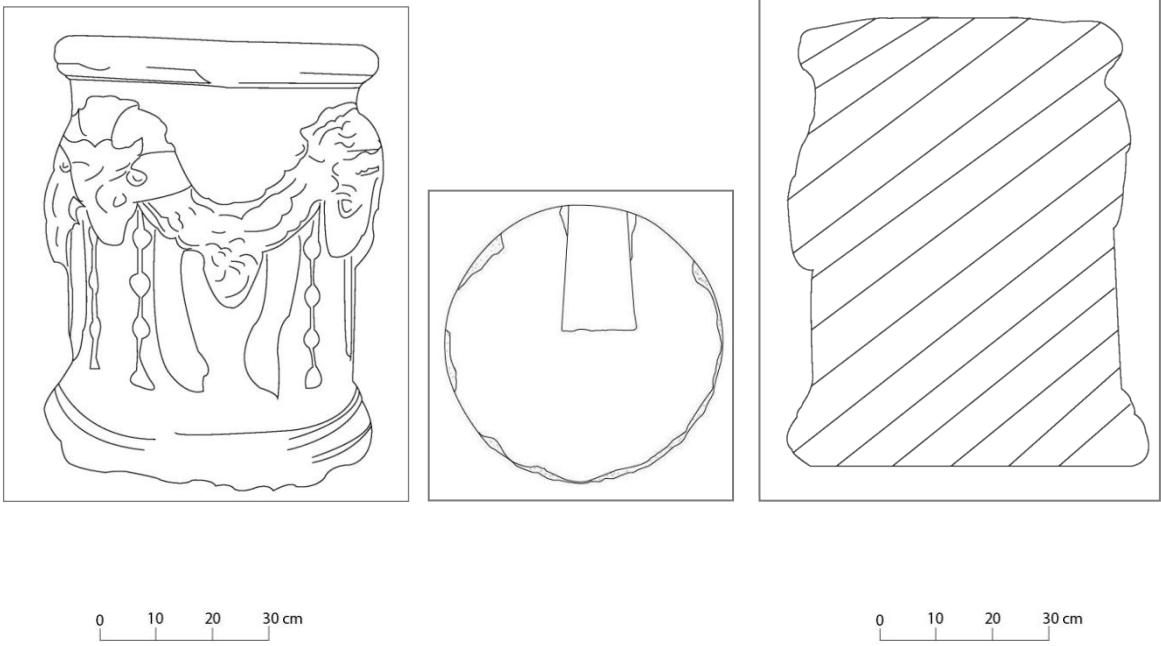

Resim 33

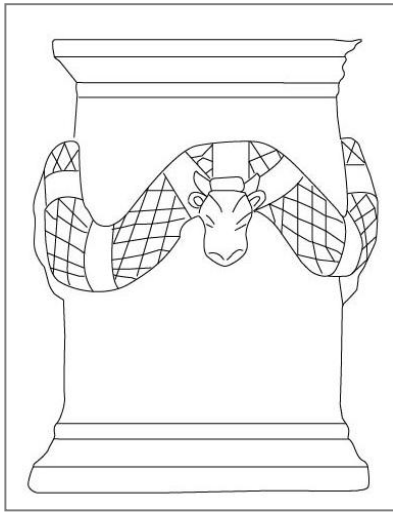

Resim 34

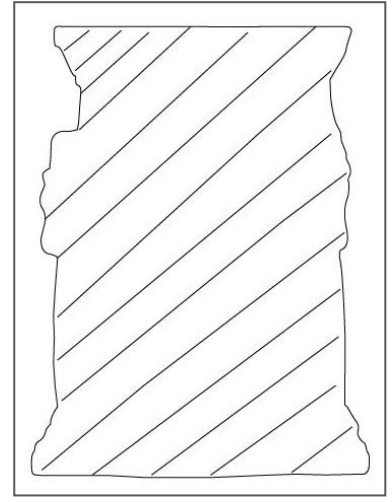
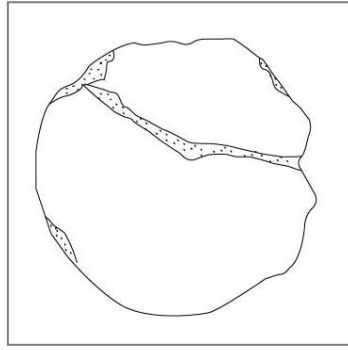
ÇİZİMLER

Çizim 1

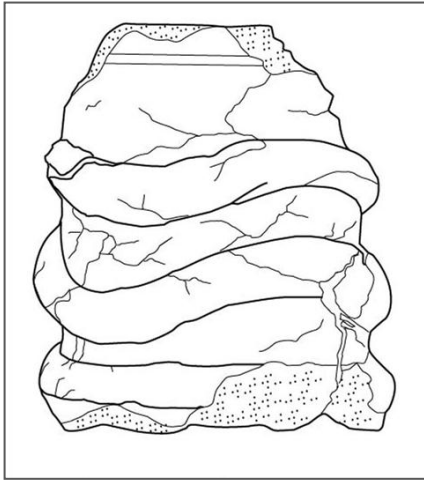

0 10 20 30 cm

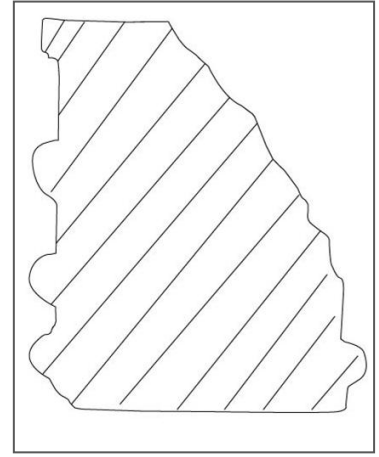
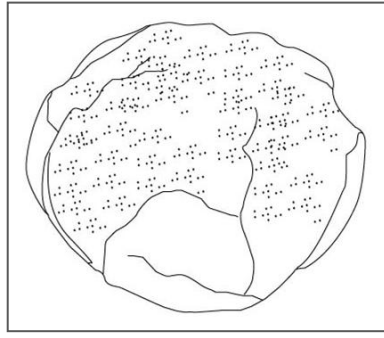

0 10 20 30 cm

Çizim 2

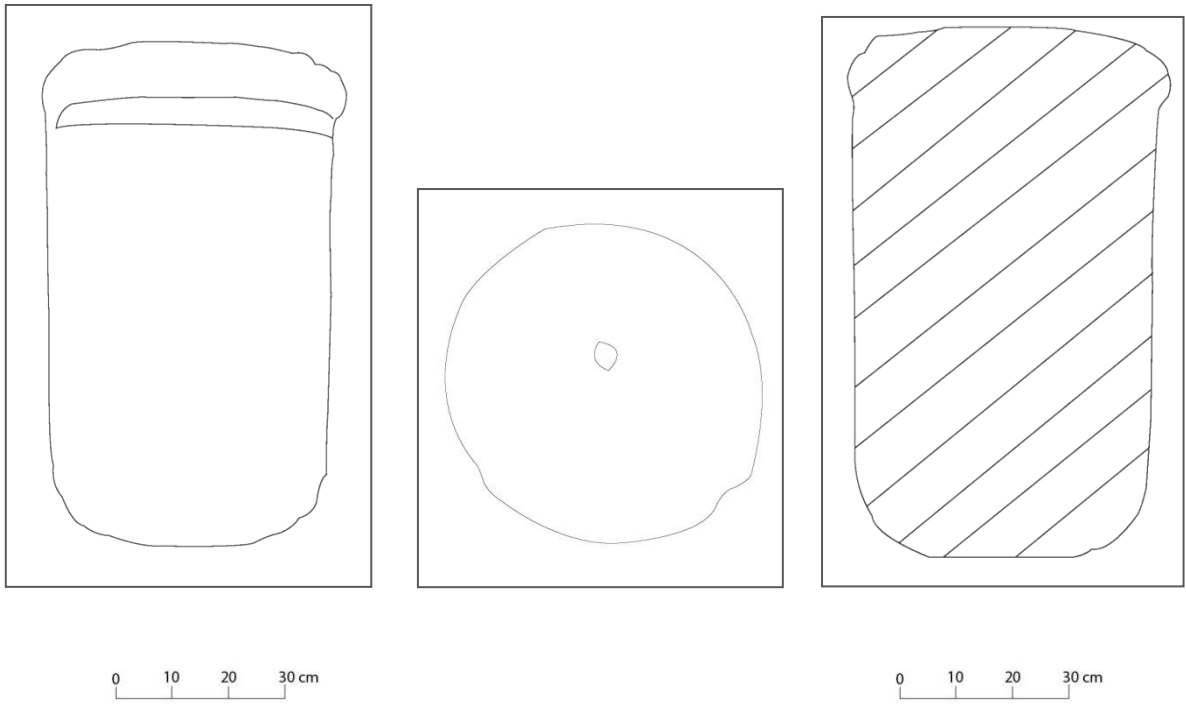

0 10 20 30 cm

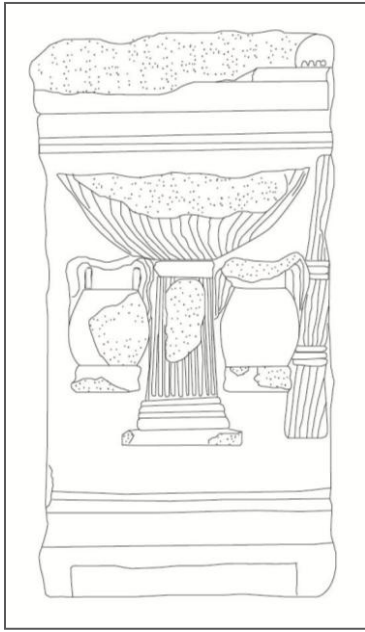

0 10 20 30 cm

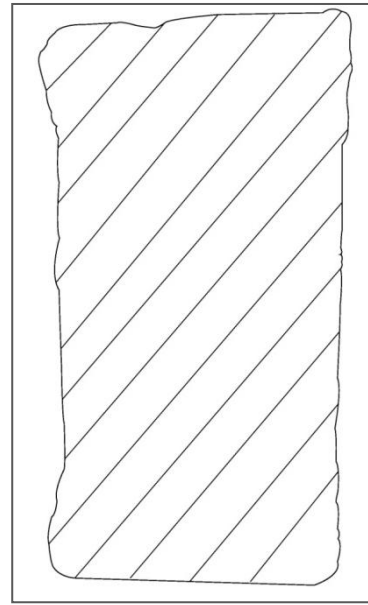
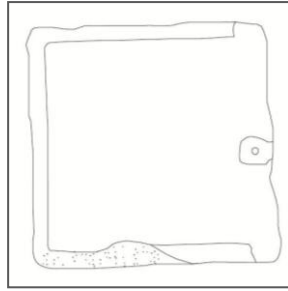
Çizim 3

Çizim 4

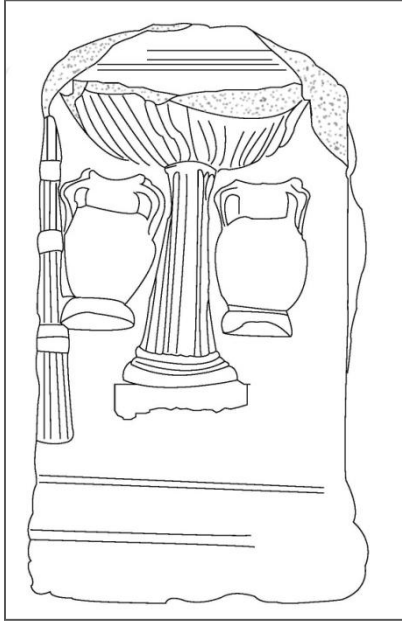

0 10 20 30 cm

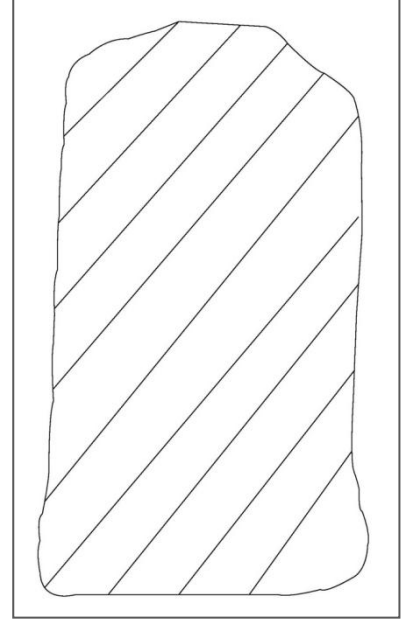
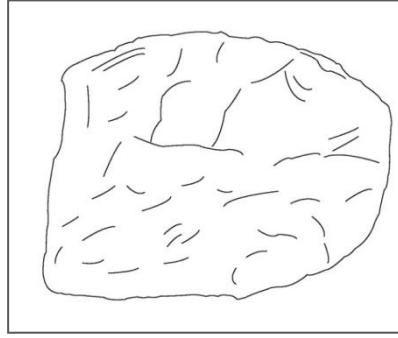

0 10 20 30 cm

Çizim 5

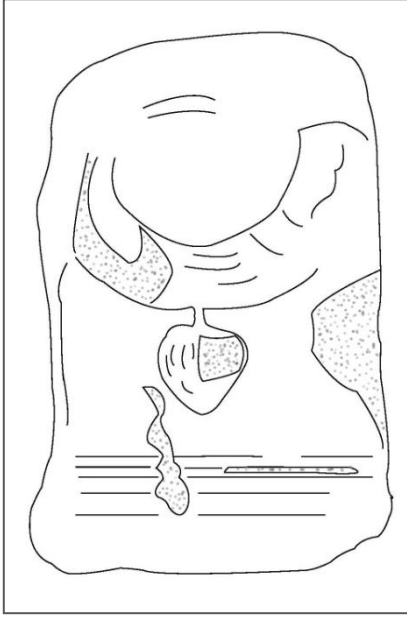
0 10 20 30 cm

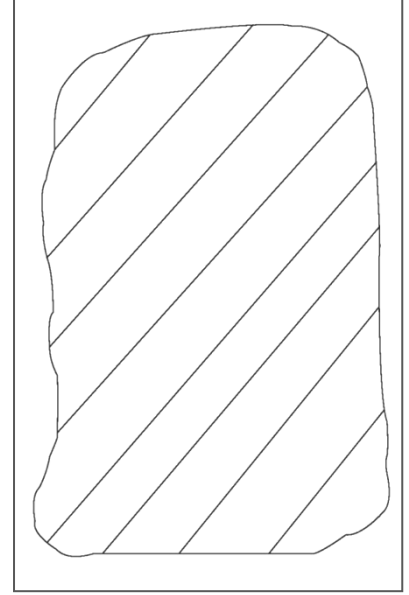
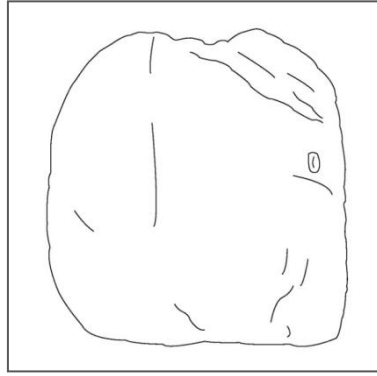
0 10 20 30 cm

Çizim 6

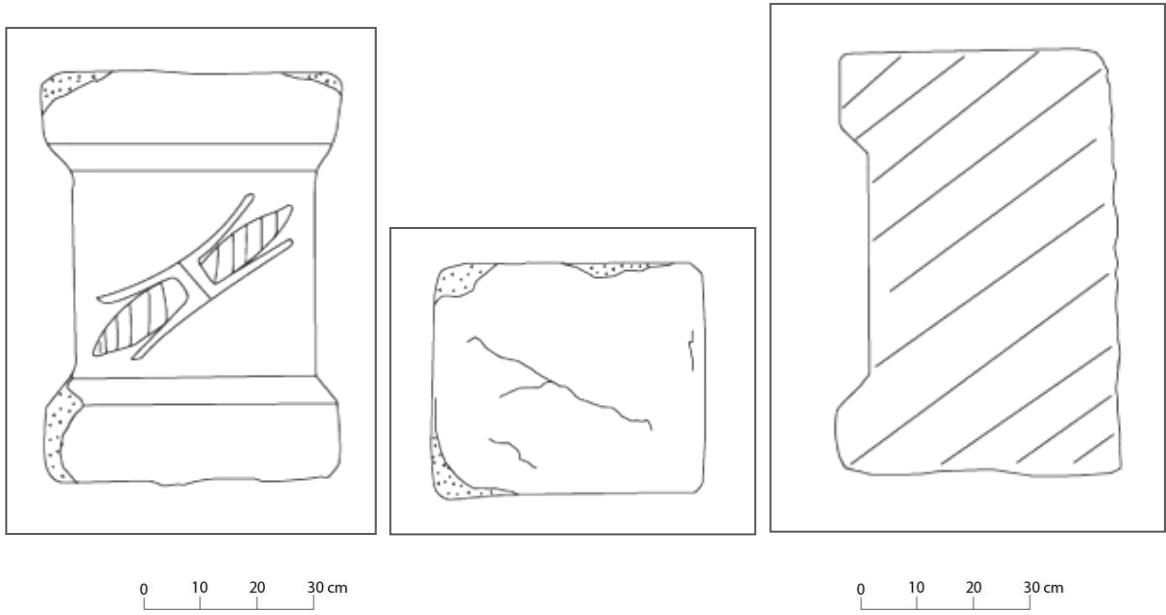

0 10 20 30 cm

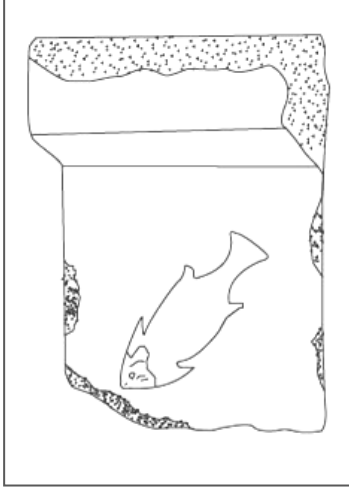

0 10 20 30 cm

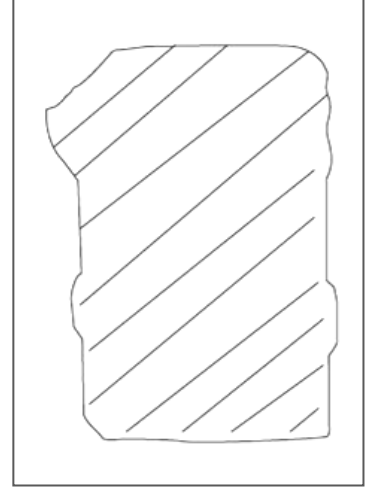
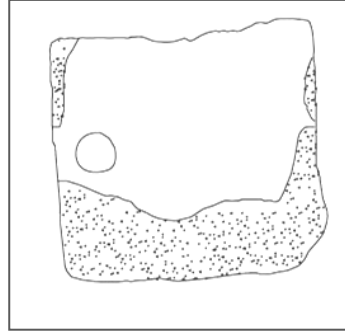
Çizim 7

Çizim 8

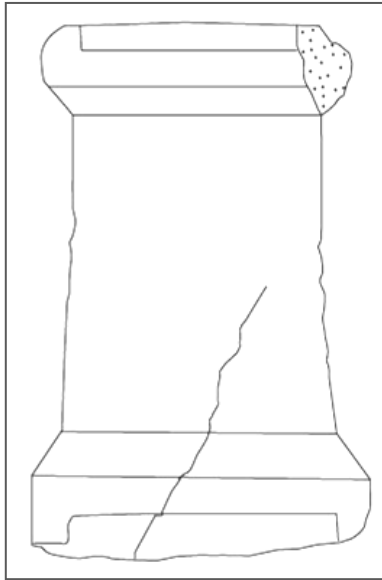

0 10 20 30 cm

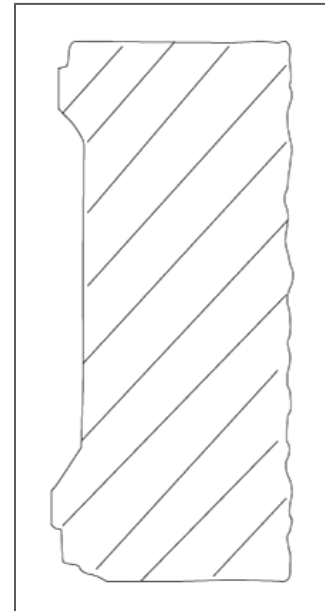
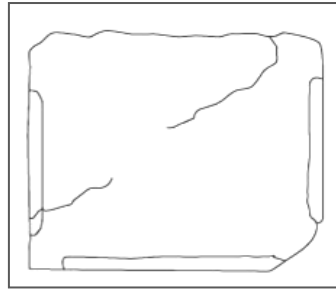

0 10 20 30 cm

Çizim 9

0 10 20 30 cm

0 10 20 30 cm

Çizim 10

KAYNAKÇA

- Agizza 2006** R. Agizza, *Antik Yunan'da Mitoloji*, (Çev. Z. Zühre İlkelen), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2006.
- Akarca 1954** A. Akarca.,T. Akarca, *Milas Coğrafyası Tarihi ve Arkeolojisi*, İstanbul, 1954.
- Akurgal 2005** E. Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi*, İstanbul, 2005.
- Aktseli 1996** D. Aktseli, *Altäre in Der Archaischen Und Klassischen Kunst: Untersuchungen Zu Typologie Und Ikonographie*, *Internationale Archäologie Band 28*, *Espelkamp: Leidorf*, 1996.
- Alexiou 1991** S.Alexiou, *Minos Uygarlığı*, (Çev. Elif Tül Tolunay), 1991.
- Anadolu 1984** M.U. Anadolu,“ Batı Anadolu’da Bulunan Hellenistik Çağ Roma İmparatorluk Çağı Girland (Askı) lı Sunakları” *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi III*, 1984, 1-19.
- Aybek 2009** S.Aybek, *Metropolis İnoia I Heykel: Metropolis’de Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, 2009.
- Aydaş 2010** M.Aydaş, *M.Ö. 7. Yüzyıldan 1. Yüzyıla Kadar Karya İle Rodos Devleti Arasındaki İlişkiler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2010.
- Başaran 1998** C.Başaran, *Arkeolojiye Giriş*, Erzurum, 1998.
- Bean 1987** G.E. Bean, *Karia*, İstanbul, 1987.
- Bean 1971** G.E. Bean, *Turkey Beyond The Maeander: An Archaeological Guide*. 1971.
- Bean-Cook 1955** G.E. Bean, J.M.Cook , “ The Halicarnassus Peninsula” *BSA Vol.50*, 1955, 85-171.
- Bear –Demirkök vd. 2007** T.D.Bear, F.Demirkök, E.Ş.Dönmez, M.Türktüzün, *Ben Anadolu’da Doğdum: I was born in Anatolia: Jesuis né en Anatolie*, *Kütahya-Tugay Anadolu Kültür Sanat ve Arkeoloji Müzesi Yayınları I*, Mayıs 2007.

- Belli 1982** O.Belli,“ Urartular’da Hayat Ağacı İnancı”, *Anadolu Araştırmaları* 8, İstanbul (1981), 1982, 237-247.
- Benjamin 1963** A.S.Benjamin, “ The Altars of Hadrian in Athens and Hadrian's Panhellenic Program” *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, Vol. 32, No. 1, 1963, 57-86.
- Berges 1986** D. Berges, *Hellenistische Rundaltäre Kleinasiens*. 1986
- Carpenter 2002** T.H. Carpenter, *Antik Yunan’da Sanat ve Mitoloji*, 2002.
- Coulton 2005** J.J.Coulton , “ Pedestals as “altars” in Roman Asia Minor”
AnSt., Vol. 55, 2005, 127-157.
- Crampa 1988** J.Crampa , “Varinlioglu, Die Inschriften von Keramos ”, *Review*,
Verlag C.H.Beck, 1988, 603-609.
- Çevik 1999** N. Çevik , “ Hayat Ağacının Urartu Kült Törenlerindeki Yeri ve Kullanım Biçimi”, *Anadolu Araştırmaları XV, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Hititoloji, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi ve Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalları Yayını*,1999, 333-367.
- Çetin 2007** C.Çetin ,“ Sütunlu-Avlulu Altarlarda Altyapı”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 47/2, 2007, 27-47.
- Çilingiroğlu 1997** A.Çilingiroğlu, *Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı*, 1997.
- Diler 2007** A.Diler, *Kedrai (Sedir Island)*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları,2007.
- Doğer 2009** E. Doğer, *Roma Heykeltraşlığı*, Ege Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Er 2004** Y. Er, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Ankara 2004.
- Erhat 1996** A. Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul 1996.
- Erginer 1997** G. Erginer, *Kurban: Kurbanın Kökenleri ve Anadolu’da Kanlı Kurban Ritüelleri*, İstanbul 1997.

- Estin-Laporte 2004** C. Estin-H. Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi*,(Çev. Musa Eran), Tübitak Yayınları, Ankara 2003.
- Evren 2001** A. Evren , “ Efes Artemo Mezar Anıtı”, *TAED II*, 2001, 53-58.
- Fraser 1977** P.M. Fraser, *Rhodian Funerary Monuments*, 1977.
- French 1999-2000** D. French , “ Incriptions of Southern Lycia”, *Adalya VII*,1999-2000, 173-180.
- Gürman 1974** O. Gürman , “ Keramos'ta Bulunmuş olan Arkaik Torso” *TAD 21*, 1974, 49-50.
- Gökalp-Arca 2009** N.Gökalp.,E.N.A.Arca , “ Antalya'dan Yeni Adak Yazıtları” , *Adalya XII*, 2009, 261-276.
- Hakman 2013** M. Hakman , “Bir Anadolu Tanrısı Olarak Zeus'un Tabiat İle İlişkisi Üzerine Bir Gözlem”, *Acta Turcica: Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi V*, Sayı: 1, 2013, 1-17.
- Hass 1994** V.Hass, *Geschichte der hethitischen Religion*, Leiden, E.J. Brill,1994.
- Hicks 1890** E.L.Hicks, “Ceramus (Κέραμος) and Its Inscriptions” *JHS*, Vol. 11, 1890, 109-128.
- Hoffmann 1953** H. Hoffmann, “Foreign Influence and Native Invention in Archaic Greek Altars”, *AJA*, Vol.57, No.3, 1953, 189-195.
- Hooke 1961** S.H.Hokke, “Fish Sembolizm”, *Taylor &Francis Folklore*, Vol. 72, No.3, 1961, 535-538.
- Hornblower 1982** S.Hornblower, *Maussolos*, Oxford, 1982.
- Kırdemir 1996** N.Kırdemir, “*Anadolu Girlandlı Sunakları*” (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1996.
- Kırdemir 2000** N.Kırdemir, “Hitit Sanat Eserlerinde Sunak Betileri”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi Cilt: 1*, Sayı: 2, Güz 2000, 159-171.
- Kızıl 1997** A.Kızıl, “ Keramos Roma Hamamı Temizlik Çalışması”, *MKKS*, VIII,7-9 Nisan 1997, 393-407.

- Kızıl 2002** A. Kızıl, *Uygarlıkların Başkenti Mylasa Ve Çevresi*, İzmir 2002.
- Kızıl 2007** A. Kızıl, "2006 Yılı Muğla İli, Milas İlçesi İle Ören Ve Selimiye Beldelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması" *AST XXV*, 3, Haziran 2007, 357-373.
- Konuk 2000** K.Konuk, "Coin Evidence For The Carian Name Of Keramos", *Kadmos. Zeitschrift für vor-und frühgriechische Epigraphik Band XXXIX*, 2000, 159-164.
- Korkut 2001** T.Korkut, "Grabaltare mit Girland in Pamphylien und Lykien", *Akten Des Symposiums Des Sarkophag-Corpus 2001, Marburg, 2.-7. Juli, Herausgegeben von Guntram Koch, Sarkophag-Studien Band 3*, 2001, 327-333.
- Korkut 2008** T.Korkut, "Adaklar Sunaklar Işığında Likya'da Artemis Kültü" in: *Euergetes. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı, (Ed., İ Delemen) AKMED/Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul*, 2008, 727-733.
- Laumonier 1958** A. Laumonier, *Les Cultes Indigenes En Carte*, 1958.
- Martienssen 1958** R.D. Martienssen, *The Idea of Space In Greek Architecture*, 1958.
- Mitropoulou 1977** E.Mitropoulou, *Deities and Heroes in the form of Snakes*, Athens 1977.
- Mitropoulou 1975** E.Mitropoulou, *Libation Scene With Oinochoe in Votive Reliefs*, Athens 1975.
- Napp 1930** A.E.Napp, *Bukranion und Gurlande*, Heidelberg, 1930.
- Özgüç 1988** T.Özgüç, İnanlık tepe: Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi, *TTK*, Ankara, 1988.
- Özbay 2010** A.Özbay, *Doğu Dağlık Kilikia'da Kırsal Yerleşimlerde Tespit Edilen Yuvarlak Sunaklar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi, Mersin, 2010.

- Öztekin 2008** S.Öztekin, *Dinlerde Hayat Ağacı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara, 2008.
- Pliny** Pliny, *The Natural History*. Pliny the Elder. John Bostock, M.D., F.R.S. H.T. Riley, Esq., B.A. London. Taylor and Francis, Red Lion Court, Fleet Street. 1855.
- Paton-Myres 1897** W.R.Paton.,J.N.L.Myres , “Researches in Karia”, *The Geographical Journal*, Vol. 9, No.1,Jan.1897, 38-54.
- Radt 2002** W. Radt, *Pergamon: Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, İstanbul, 2002.
- Robert-Devambeiz 1935** L.Robert-P.Devambeiz , “Tête Archaique Trouvée a Keramos”, *AJA*, Vol.39, No.3, 1935, 341-355.
- Romano 1988** I.B.Romano, “ Early Greek Cult Images and Cult Practices”,*Early Greek Cult Practise : Proceedings of the fifth international symposium At the Swedish Institute at Athens,26-29,June,1986.Hagg,R., Marinatos,N.,Nordquist,G.C.,&Svenska Institutet I Athen,4,XXXVIII*, 1988, 51-68.
- Ruggieri 1998** V. Ruggieri, Considererazioni Epigrafic Hetopografichesu Keramos Bizantina, *Epigr. Anat.30*,1998, 153-162.
- Rumscheid 1994** F. Rumscheid, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornomentik des HellenismusI-II, Beitrage zur Erschliessung Hellenistischer und Kaiserzeitlicher Skulptur und Architectur 14*, Verlag Philipp von Zabern, Mainz, 1994.
- Sevin 2001** V. Sevin, *Anadolu 'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK, Ankara 2001.
- Shefton 1962** B.B. Shefton, “Herakles and Theseus on a Red-Figured Louterion”, *Hesperia The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*,Vol.31,No.4, 1962, 330-415.
- Spanu 1997** M. Spanu, *Keramos Di Caria: Storia E Monumenti*. Roma: L’Erma di Bretschneider, 1997.
- Strabon** Strabon, *Geographika*, (Çev. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1993.

- Straten 1988** F. Straten, "The God's portion in Greek Sacrificial representations: Is the tail doing nicely?" Early Greek Cult Practise: *Proceedings of the fifth international symposium at the Swedish Institute at Athens, 26-29, June, 1986.* Hagg,R.,Marinatos,N., Nordquist,G.C.,&Svenska Institutet I Athen,4, XXXVIII,1988, 51-68.
- Şahin 2001** N. Şahin, *Zeus'un Anadolu Kültleri*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Arastırma Enstitüsü, İstanbul 2001.
- Şahin 1972** M.Ç. Şahin, *Die Entwicklung Der Griechischen Monumentalaltare*, Bonn: R.Habelt, 1972.
- Şahin-Yüksel-Görücü 2010** H. Şahin, F.A.Yüksel, Z.Görücü, " Korkion Antron ve Göztepesi: Eski Problemler, Yeni Bulgular, Yeni Çözüm Önerileri", *Adalya XIII*, 2010, 65-90.
- Tekçam 2007** T. Tekçam, *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul 2007.
- Tekoğlu 2004** R. Tekoğlu, "Some Greek Inscriptions from Antalya" *Adalya VII*, 2004, 217-222.
- Tırpan 1988** A.A. Tırpan, " Keramos", *AST VI*, Mayıs 1988, 363-383.
- Thomson 2008** G. Thomson, *Eski Yunan Toplumunu Üstüne İncelemeler: Tarih Öncesi Ege*, (Çev. C. Üster) , İstanbul, 2008.
- Tomlinson 2003** R.A. Tomlinson, *Yunan Mimarlığı*, (Çev. R. Akbulut), İstanbul, 2003.
- Vafopoulou 1982** C.E. Vafopoulou-Richardson, "An Unpublished Arula in the Ashmolean Museum: A Minor Contributon to Hellenistic Chronology", *JHS, Vol.102*,1982, 229-232.
- Varinlioğlu 1980** E.Varinlioğlu, "Bithynia, İonia, Karia'da Epigrafi Araştırmaları", *Bellekten*, 1980, 63-71.
- Varinlioğlu 1981** E. Varinlioğlu, "Two Inscriptions from Ceramus", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bd. 44*, 1981, 51-66.
- Varinlioğlu 1982** E. Varinlioğlu, "Bithynia, İonia, Karia'da Epigrafi Araştırmaları"

TAD, XXVI-1,1982, 63-78.

Varinlioğlu 1986

E. Varinlioğlu, “*Die Inschriften von Keramos*”, Österreichische Akademie der Wissenschaften.,& Rheinisch-Westfälische Akademie der Wissenschaften. Bonn: R. Habelt. 1986.

Wayvell 1982

G.B. Wayvell, “A Roman Grave Altar Rediscovered”, *AJA Vol. 86*, No. 2,1982, 238-242.

Wycherley 1993

R.E. Wycherley, *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu*, (Çev. Nur Nirven-N.Başgelen), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1993.

Yakar 1974

J. Yakar, “ The Twin Shrines of Beycesultan”, *AnSt, Vol.24,1974*, 151-164.

Yaman 2006

H.Yaman, *Amorium Antik Kenti Mezar Stelleri* , (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 2011.

Yavis 1949

C.G.Yavis, *Greek Altars, Origins and Typology, including the Minoan-Mycenaean offertory*, An archaeological study in the history of religion. St. Louis: St. Louis University Press. 1949.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Aysun ADIGÜZEL

Doğum Yeri: İzmir / Karşıyaka

Medeni Hali: Bekar

EĞİTİM

Lisans: 2004-2008 Atatürk Üniversitesi - Arkeoloji Bölümü

Lise: 1998-2001 Karşıyaka Lisesi

Yabancı Dil

İngilizce (İyi)

Mesleki Deneyimler

2006-2007 : Altıntepe Kazısı (Erzincan) Ekip Üyesi

2007-2008 : Altıntepe Kazısı (Erzincan) Ekip Üyesi

2009 : Bodrum Pedasa Antik Kenti Kazısı Ekip Üyesi

2010 : Muğla İli Kültür Envanteri Projesi (Proje Üyesi)

2011 : Euromos Antik Kenti Kazısı (Milas) Ekip Üyesi

2011-2012 : Keramos (Ören)Antik Kentindeki Taşınır ve Taşınmaz Kültür Varlıklarını

Belgeleme Çalışmaları Bilimsel Araştırma Projesi. (Proje Üyesi)

2012 - 2013: Euromos Antik Kenti Kazısı (Milas) Ekip Üyesi

2014- 2015: Euromos Antik Kenti Kazısı (Milas) Ekip Üyesi